SAYI : 652
17 ARALIK 1966
FİYATI : 125 KURUŞ

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

(Basın A: 35) — 442

Cilt: XXXVII Yıl: 13 Sayı: 652

SAHİBİ VE BAŞYAZARI :

Metin Toker

YAZI İŞLERİNDEN SORUMLU GENEL YAYIN MÜDÜRÜ :

Kurtul Altuğ

MÜESSESE MÜDÜRÜ:

Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU:

İÇ HABERLER KISMI: Teoman Erel, Yılmaz Gümüşbaş, Babür Ardahan — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — DÜNYADA: T. Kemal — İKTİSAT: Dr. Reşat Titiz — TİYATRO: Naciye Fevzi — SİNEMA: Nijat Özön.

İstihbarat Tel: 10 73 82

KAPAK KOMPOZİSYONU :

SAN Organizasyon
Erkal Yavi

KAPAK BASKISI:

Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF:

T.H.A. — Erdoğan Çiftler

KLİŞE :

Doğan Klişe

ABONE ŞARTLARI :

3 aylık	(12 nüsha)	12.50 Ura
6 aylık	(25 nüsha)	25.00 Ura
1 senelik	(52 nüsha)	50.00 Lira

Geçmiş sayılar 250 kuruştur

İLAN ŞARTLARI:

Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER :

Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER :

Hürriyet Matbaası — Ankara

BASILDIĞI TARİH:

14.12.1966

AKİS

HAFTALIK
AKTÜALİTE
DERGİSİ
RÜZGÂRLI SOK. No : 15
ANKARA-TEL: 118992
P. K. 582

Kendi Aramızda

Bu haftanın başından itibaren bütün memleket, A.P. İktidarının, memurlara horozşekeri cinsinden bir avans dağıtma meselesiyle meşgul oldu. A.P.'nin başının biç akılda yokken ortaya attığı bu avans dağıtma işi, çok kimseyi, "işin içinde bir iş bulunduğu" düşüncesine itti. Gerçi önümüzdeki Ocak ayının ortasında bayram vardı ama, bu bayramın birdenbire, hani "bayram değil, seyran değil, eniştem beni niye öptü?" sözünü düşündürecek şekilde hatırlanması dikkati çekti. Oysa, avansın altında yatan, önümüzdeki mahalli seçimlerdi. A.P. İktidarı, memurlara sempatik görünmek istiyordu.

Ancak, Demirelin yanlış hesabı, A.P. İktidarının başına yeni gaileler açmak istidadı gösterdi. Avansın, Personel Kanununa göre, özellikle devlet memurlarına dağıtılmasını öngören bir tasarının hazırlanıp Meclise sevkedilmesi, yekûnu hayli tutan iktisadi devlet teşekkülleri, özel idareler ve belediye memurları tarafından büyük tepki ile karşılandı. Bildiriler, Parlâmento üyelerine, yetkili organlara çekilen telgraflar, yollanan mektuplar işleri karıştırdı. Başbakan ise, bu satırların yazıldığı sıralarda verdiği bir demeçte meseleyi yine hafife aldı ve "Kasayı boşaltacak değiliz ya!" deyiverdi. Böylece, başka hesaplarla dağıtılmak istenilen horozşekeri, A.P. İktidarının başına büyük dertler açtı. Meselenin içyüzünü, YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızda, "Memurlar" başlıklı yazıda bulacaksınız. İşin uzayacağı, yeni ihtilâtlar doğuracağı apaçık gözükmektedir.

Bu hafta size, bundan başka, iki ilginç yazı daha sunmaktayız. Birincisi, Ecevitin Doğu gezisine katılan Yılmaz Gümüşbaş tarafından hazırlanan "C.H.P." başlıklı yazıdır. Gümüşbaş, adım adım izlediği Ecevit Ekibinin gezisinden, C.H.P. halamından, son derece olumlu izlenimlerle döndü. "C.H.P." başlıklı yazı, "Ortanın Solu"nun C.H.P.'li seçmen tarafından ne derece heyecanla karşılandığını anlatmağa yetecektir. İkinci yazı ise, AKİS'in iktisat yazarı Dr. Reşat Titizin gezi izlenimleridir. Arkadaşımız, bir süre önce Yugoslavyaya gitti ve orada onbeş gün kaldı. Kendine özgü bir sistem içinde kalkınan bu ülke hakkında bilinmeyen çok husus, yazı okunduğunda anlaşılacaktır. Titizin Yugoslavya izlenimleri birkaç sayı devam edecektir. Sanırım ki, bu yazılar bittiğinde, Yugoslavya hakkında pek çok yeni şey öğrenmiş olacaksınız.

Saygılarımla

AKİS

Cilt : XXXVII Sayı: 652 17 Aralık 1966

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

İnönü - Bayan Demirel — Demirel - Bayan İnönü

Günlerin getirdiği

Millet

Bahar havası!

İki büyük parti arasında bir "Bahar Havası"nın sürdüğü, bugün Türkiyede belki de en çok konuşulan konudur. Başbakanla Muhalefet Liderinin törenlerde, toplantılarda, ziyafet ve resepsiyonlarda elele, kolkola görünmelerinin, birbirlerinin eşlerine kavalyelik etmelerinin uyândırdığı akisler halk topluluklarının seviyesini aşmış, siyaset kulislerine kadar yükselmiştir. Bundan şikâyet edenlerin başında, tabii, kendisine bir "sebeb-i hikmet" bulmak zorunluğunda olan Osman Bölükbaşı gelmektedir. Bölükbaşı tipi politikacılar daha 1946'lardan itibaren ne zaman iki büyük partinin liderleri birbirleriyle iyi temas halinde bulunsalar, hemen "Muvazaa!" diye ortalığa fırlamışlar, "o bunun kucağına düştü, şu filancanın oyununa geldi" diye kompleksler tahrikine çalışmışlardır. Bunda, şimdiye kadar başarı kazanmış oldukları da açık bir gerçektir.

Bugünün "Bahar Havası"nı böyle isnatlarla bozmak, elbette ki **o** kadar **kolay** değildir. Kim ne derse desin, belki de yeni rejimin bir icabı, AP ile **CHP** arasındaki münasebetler hiç bir zaman **DP** ile **CHP** arasındaki gerginliği bulmamıştır. Demokratik hayatın 20. yılında ise bu iki partinin birbirleriyle muvazaa halinde olduklarını söylemek, kargaları bile güldürür. Sadece son günlerde bu iki parti Od "asgari müşterek" bulmuşa benzemektedirler: Demokratik rejimin korunmasında beraberdirler, AP aşırı sağın, CHP aşırı solun karşısına daha bir imanla geçmektedirler.. Bunun dışında, hele sosyal ve ekonomik görüşler itibariyle, AP ile CHP'nin birbirlerine uyan tek taraflan yoktur.

İsmet İnönü'nün Bayan Demirel'e mandalina soyup ikram etmesi -sanki mandalina soyulmadan ikram olunabilirmiş gibi-, yahut Bayan İnönü'nün yerinin daima Süleyman Demirelin yanı olması mutlu bir protokol zorunluğunun da gereğidir. Protokol, her yerde, Başbakanla Muhalefet Liderini yanyana koymuştur. Bu, 27 Mayıstan sonra gelen "Mevzuat Hazretleri"dir. Bir Başbakanla Muhalefet Liderinin hep yanyana olup ta kazık gibi durmaları, bir Başbakanın yanında oturan hanımla, Muhalefet Liderinin eşidir dive hiç ilgilenmemesi, Muhalefet Liderinin de Başbakanın eşine sırt çevirmesi ancak bu iki devlet adamının birer yabanî olmaları halinde akla gelebilir ki...

Ya, 1972' den sonrası?.

Metin TOKER

Menderes'i sevebilir, ona acıyabilirsiniz. D.P.'nin kapatılmış bulunmasına rağmen hissen hep D.P.'li de kalabilirsiniz. Onun siyasî varisi A.P.'ye oy vermek ise, herkesin en tabii hakkıdır. Ama gerçekleri tepetaklak etmeden D.P.'nin ve onun mutlak hâkimi Menderes'in on yıl Türkiyeye fenalıkların en kötüsünü yaptıkları hiç kimse tarafından inkâr olunamaz. Menderes ve partisi, bütün memleketlerin kalkınmakta oldukları bir dünyada Türkiyeyi sadece iflâs ettirmekle kalmamışlar, bu iflâsı, halk tabakalarına, bilhassa yaşanan günlerin sıkıntısı unutulduğunda bir refah ve bolluk, kazanç devriymiş gibi de göstermişlerdir. Enflâsyonun yaldızı Türkiyenin hakiki durumunu türk halkının gözünden saklamıştır. Allahtan ki bir takım dost yabancılar zaman zaman ikaz görevlerini yapmakta ve gerçeklere ışık tutmaktadırlar.

Bunların sonuncusu, Amerikan İktisadî Yardım Teşkilâtının Türkiye Misyonu Başkanı James P. Grant'dır.

Mr. Grant Türkiyeye iyi bir haber vermemektedir. Amerikan yardımı 1972'de sona erecektir. 1972'ye kadar sadece beş yıl vardır ve bunun asgari iki senesi daha bir A.P. iktidarının idaresi altında geçecektir. 1968 seçimlerinde bu iktidarın halefine -belki kendisine- nasd bir miras bırakacağım tahmili etmek için bugünkü gidişe, hattâ sadece şu "memur maaşları hikâyesi"ne bakmak kâfidir.

Mr. Grant'ın konuşması da acıdır. "Marshall Yardımı" adıyla başlayan amerikan yardımından faydalanan bütün Batı Avrupa memleketleri çoktan kalkınmıştır, bunlara İsrail, Milliyetçi Çin ve Yunanistan da eklenmiştir, bunların hiç biri artık yardıma muhtaç değildir, bir, Türkiye, daha hâlâ Amerikanın eline bakmaktadır. Amerika 1972'de bu eli, boş olarak uzatmak kararındadır. O tarihte Türkiyenin kendi kendisine yeteceğinden emin bulunduğu için değil.. Her halde, "bu kadar zamanda adam olmayan, hiç olmaz" İnancına geleceğinden dolayı!

Mr. Grant'm verdiği haber kötü, konuşması *acıdır* ama bunları bize düşmanlık olsun diye yapmadığı, söylediklerinin sebeplerini de bildirmesinden bellidir. Eğer herkes kalkınırken bir, Türkiye kalkınamamışsa bu, "Yardımın başlangıcından plânlı döneme girilmesine kadar geçen süre içinde türk hükümetlerinin yanlış tutumları, sürenin sonlarına doğru ise bu tutumun sıkıntıları ve enflâsyonu getirmesi, bunun üzerine de dışardan kötü şartlarla yardım alınması"dır. A.I.D. Başkanı, Türkiyenin plânlı devreye geçmesiyle belini doğrultmak ümidine kavuştuğunu açıklamaktadır. Mr. Grant şöyle demektedir:

"— Birinci beş yıllık plân ve mali istikrar geldiği zaman Türkiyenin vergi gelirlerini iki katma çıkararak kendi kendisine yardım edeceğinin anlaşılmasıyla Türkiye'yle Batıdaki dostları arasında gerçek bir kalkınma ortaklığı kurulmuştur."

A.I.D. Başkam bunun nasıl olduğunu da anlatmaktadır. A.I.D.'nin Türkiye Misyonu Başkanı olarak "İnönü Hükümetleriyle birlikte giriştikleri diplomatik çabalar sonunda" Konsorsiyum kredileri düzene sokulmuştur.

Bugün Türkiye plân fikrinden açık olarak uzaklaşmaktadır. A.P.'nin niteliği, hâlâ, bır "Pilâvcı Parti" olmasıdır. Bunun, memleket için nasıl bir tehlike teşkil ettiği A.I.D. Başkanının sözlerinin içindedir.

Neydi, Menderesin kusuru? Menderes, vatan haini miydi? Yoo.. Ama hedef olarak "seçim kazanma"yı seçmişti ve bunun için yapmayacağı yoktu. DP. Türkiyeyi, seçim kazanmak, iktidardan gitmemek uğrunda harcamıştır. Gelişigüzel fabrikalar, her seçim zamanı bir "maddi tâviz", oy uğrunda yatırımlar, vergi âyârlamalarına yanaşılmaması, bir cümleyle, iktisat ve maliye ilminin değil, seçim endişelerinin ön plânı işgal etmesi Türkiye'yi 1960'a getirmiştir.

Demirel, bugün aynı oyunun oyuncusudur. Plânın "dar ceket"inden kurtarılmak, hele enflâsyonist usuller de kullanılırsa, yani nakdi para dağıtılırsa her seçim zamanı Türkiyede halk tabakalarım bunu uygulayan iktidarın tarafına iter. Demirelin yaptığı vaadlerin İnönünün yaptığı vaadlerden çok tatlı olduğunu kim inkâr edebilir ki? Bunların kusuru parlaklık eksiği değil, gerçeklik eksiğidir. Bizim halk tabakalarımız, ne yazık ki, kendisine öteki dünya için vaad edilen nimetleri elde etmeği bir fedakârlığa değer bulmaktadır da yarın bu dünyada kavuşacağı nimetleri kendisine hiç fedakârlık yapmadan vaad edenleri doğru konuşanlara tercih etmektedir.

Mr. Grant, Demirelin sahip olduğu ve herkese telkin etmek istediği bir fikrin de asılsızlığını dile getirmektedir. Amerika Türkiyeye, Türkiyede kendisine kul köle bir iktidar bulunsun diye, bu iktidar memleketi harcasa da yardım etmez. Belki onun eline beş on para verir. Belki onun geçici çok sıkışık hallerinde bir yardım yapar. Ama A.I.D. Başkam Türkiye ile "Batılı dostlar"ı arasında gerçek bir kalkınma ortaklığının ne zaman kurulduğunu açıklamıştır: Türkiye-nin kendi kendisine yardıma azimli olduğunun anlaşılmasında. Bu, 1965 seçimlerinde iktidara getirilmeyen partinin tutumudur. Demirel "Ben Amerikadan para alır, sizi kalkındırırım, sizi zahmete sokmam" felsefesiyle A-P.'nin zaferini sağlamıştır. Bunun bir kof zafer olduğu her geçen gün sıkıntıların ve zorlukların biraz daha artmasmdan belli olmaktadır.

Mr. Grant istikbalin halden de kötü olacağının alarm zillerini çalmaktadır. Ama A.P.'de bunu işitebilen kim?

...çok şükür değildirler...

...ve Allah öylelerinden Başbakan veya Muhalefet Liderine sahip ol« ması felâketini Türkiye'ye hiç vermesin!

Hükümet

Yüksek seviyede raslantı

Gazeteci, diğer arkadaşlarını atlatmanın heyecanı içindeydi. Mecliste Başbakanlık odasının önündeki tabureye ilişmiş, gireni çıkanı izliyor, not alıyordu. Başbakan, siyasî gelişmelerle paralel kurulduğu takdirde, belki de bir büyük haberin ayrıntılarını teşkil edecek çeşitten temaslar yapıyordu. Kuliste dolaşan haber, bugün veya yarın Kabinede bir değişikliğin gerçekleşeceği şeklinde idî. İşte, Başbakan Demirel de saat 13.30'da Gümrük Bakanı İbrahim Tikini kabul etmişti. İbrahim Tekinin adı, değiştirilecek Bakanlar arasında geçmiyor muydu?. Tekin, görüşmeden, geldiği gibi» aynı donuk ve sır vermeyen yüz ifadesiyle ayrılmış, hiç bir şey söylememişti. Sonra Ticaret Bakanı Sadık Tekin Müftüoğlu geldi. Müftüoğlunun da bir başka Bakanlığa kaydırılacağı söylendiğine göre, iş daha da ilgi çekici hale gelmekteydi. Çıkarken açıklama yapmıyan Müftüoğludan sonra, Bilgehan - Sükan ikilisi Demirelin yanına girdi. Gazeteci, "tamam" diye düşündü, İşte Demirel, yaptığı ilk iki temastan sonra, "İç Kabine" üyeleriyle dunun muhakemesi yapmaktaydı, Onlardan hemen sonra, Demirelin yeni gözdesi Refet: Sezgin odaya girdi. Bu arada saat da 17'yi bulmuştu.

Tam bu anda gazetecinin önünden uzun boylu, pos bıyıklı, asık süratli bir adam geçti, Başbakanın odasının kapısına 15 metre uzaklıktaki ve koridorun sonunda, sağ kolda kalan "00" a girdi. Bekleyen bir insan için böyle ayrıntılar önem kazanıyordu'. Birden, Başbakanın odasının kapısı açıldı ve Demirel çıktı. Gazeteci toparlandı ve soru sormaya hasırlandı. Fakat Demirelin suratında bunalmış bir ifade vardı. Başbakan sola dündü, 15 metre kadar ilerledi ve "00"a girdi. Gazeteci irkildi. TİP Genel Başkanı Aybar da o anda ayni yerde bulunuyordu. Acaba bu raslantı, iki lider arasında bir görüşmeye -havadan sudan da olsa- vesile olur muydu? Fakat, daha gazeteci "acaba ben da gireyim mi?" yolundaki tereddüdünü yenmeden, Demirel süratli adımlarla "00"dan çıktı. Oysa, gireli ancak 3 dakika olmuştu. Neden acele çıkmıştı acaba? Aybar ise içerde tam 22 dakika kaldı ve çıktığı sırada, diğer raslantı meydana geldi: İrikıyım, dümdüz taranmış beyaz saçlı ve kaşlarının ucu aşağı eğik zat aynı "00"a yöneldi. 15-20 metre arkasından, milletvekili kılıklı beş-altı adam, saygılı tavırlarla onu takip ediyorlardı. İrikıyım zat, tam "00" a gireceği sırada durdu ve gür bir sesle, arkasındakilere seslendi:

"— Zabıttan unutmayın!"

Bu üçüncü zat, MP Genel Başkanı Osman Bölükbaşı, onu saygıyla izleyenler ise MP milletvekilleri idi.

Süleyman Demirel
Münasebetsiz randevu

Kulağa Küpe..,

Müflisler Şirketi

Bu haftanın başında, Meclis koridorlarında bir gün.

Emin Paksiit koridordan geçiyor. Bakıyor, Osman Bölükbaşıyla Ekrem Alican yanyanalar, Tebessümle:

"— Ooo, diyor, *ikiniz başbaşa.."*

Bölükbaşı, osmanlıca tâbir kullanarak bir cevap veriyor.

Koridorda genç gazeteciler de var. Bunlar, cevabı anlamıyorlar. Bir tanesi soruyor:

"— Ne dedi, yahu?"

Biraz yaşlısı izah ediyor:

"— Yani, 'biz, tükenmiş politikacılar başbaşayız' dedi.."

Ötekinin gözleri hayretle açılıyor:

"— Pek âlâ, neden Paksiit onların yanına geçip oturmadı?"

Revizyon var mı, yok anı?

Liderler "içeri"de bir şey konuştular mı konuşmadılar mı, bilinmemektedir. Ama Demirelin, Başbakan odasındaki temasları daha sonra da devam etti. Geç saatlere kadar çalışan Başbakan, çıkarken gazetecilere. Meclisten bir an önce geçmesi gerekli kanunlar üzerinde çalışma yaptığını, bu arada Bakanlıklarla ilgili konularda da mesai sarfettiğini söyledi. Kabine revizyonu ile ilgili soruya ise şu karşılığı verdi:

"- Bu konuda hiç bir şey söylemiyeceğim."

Sonra Demirel, gazetecilere "ciddi" çalışma tarzı hakkında fikir vermek için, çeşitli ceplerinden, buruşmuş, küçük kağıt parçaları çıkardı. Herbirinin üzerinde bir tasarının ismi vardı.

Demirel gerçi, revizyon konusunda bir şey söylemedi ama, Demirelle sık teması olduğa bilinen bir AF* li, Demirelin Bakanlarla görüştüğü sırada AKİS'çiye şöyle dedi:

"— Bu ayın 17'sindeki Temsilciler Meclisi toplantısına kadar muhtemelen, ama ayın 25'ine kadar mutlaka değişiklik olacak,."

AP'liler 7 yahut 9 Bakanın değişeceğini, bazı Bakanların da yer değiştireceğini söylemektedirler. Bu arada bilinen bir nokta, sandalye değişikliğini bazı Bakanların bizzat istedikleridir. Bunların başında, Maliye Bakam olduğunu bir akşam üzeri Demirciden emrivaki ile öğrenen ve "yarın sabah Bakanlığa gidersin" direktifi ile karşılanan Bil* gehan bulunmaktadır. Bilgehan, gerçekten, ertesi sabah Maliye Ba-

kanlığına **gitmiştir.** Gitmiştir ama, o sabaha tekaddüm eden gece bir şişe viskiyi bir hamlede bitirdikten sonra...

Kabine revizyonu için kullanılacak metod için de tereddüt vardır. Bazı AP'liler, Demirelin, elindeki **tarihsiz** istifa mektuplarını, kullanacağını söylemektedirler. Ama bu usûle yanaşmıyan Bakanların bulunduğu da bir gerçektir. Bunlardan biri, geçen gün şöyle dedi:

"— O istifa mektuplarının nasıl alındığını artık kâinat biliyor. Onun hükmü kalmadı!" -

Bu bakımdan, **Demirci** bu metod üzerinde ısrar ederse, bir Bakanın, çıkıp,

— İstifa ettiğimden benim haberim yok" demesi sürpriz olmamalıdır.

Memurlar

"100 milyar"dan haber vaa mı?
(Kapaktaki horozşekeri)

Başbakan Süleyman Demirel, gözlerini büyük büyük açtı ve,

"— Keşke olsa da kasaları açıp dağıtsak.." dedi.

Demirelin büyük bir özlemle "keşke olsa" diye hayıflandığı şey, para idi. Olay, bu haftanın başında Pazartesi gecesi, TBMM koridorlarında cereyan etti. Meclisteki oda-, sında geç vakte kadar çalışan Başbakanı, gazeteciler, yeni, kalın lâcivert paltosunu giymiş, lüks çalışma çantasını koruyucusu Şeref Ayparların eline tutuşturmuş olarak, Buğday sokaktaki evinde purosunu tellendirip, viskisini içerek, istirahale çekilmek üzere yola çıktığı sırada yakalamışlardı, Demirel keyifli **görünüyordu.** Ama Haber Ajansı muhabiri Ali Utkunun şu sorusu keyfini kaçırdı;

"— Beyfendi, masalarımızın üzeri bildiri ile doldu. Gazete bürolarına telgraf ve bildiri yağıyor. İktisadî devlet teşekküllerinde, belediyelerde ve özel idarelerde çalışan memurlar da avanstan yararlanmak istiyorlar ve adaletsizliğe uğradıklarını söylüyorlar. Bunların durumu ne olacak?"

Durum gerçekten, Haber Ajansı muhabirinin ifade ettiği kadar, hattâ daha da hazindi. Hükümet Meclise bir tasarı getirmiş, bununla memurları iki kısma ayırmış, bir **kısmına** âdeta, "Sen mustar durumdasın, Personel Kanununu sana uyguuyamıyorum. Ama, al sana bir miktar para, yarana merhem olsun" demiş, sayısı 130 bini geçen ve aynı şartlar içinde bulunan diğer büyük memur kütlesine ise "Sana vermiyeceğim" diyerek, kesip atmıştı. Şimdi, haksızlığa uğrayan bu memur kütlesi durumu protesto için bütün imkânlarını kullanıyor ve AP İktidarından adalet istiyordu. Yeni kurulan memur sendikaları ise bu yaygın tepkiyi örgütlenmiş bir biçime sokmuştu.

Demirel, Haber Ajansı muhabirinin bu durumu belirten sorusu karşıtında biraz bozuldu, şöyle bir durdu, sonra cevabını yazdırdı:

"— Devlet, kasalarını açmış, para dağıtıyor değil. Keşke olsa da, kasaları açıp dağıtsak... Hükümet bir kanun tatarın getirmiş, Elbette ki Hükümetin bunun dışında bir görüşü olamaz. Bizim tasarımızda iktisadîdevlet teşekkülleri, belediyeler ve özel idareler için bir şey vaa mı Ali Bey?"

Gazeteci "Yok" deyince, Başbakan devam etti:

"— Bu kanunun şümulüne kim giriyorsa, istifade edecek olan odur. Devlet, önemli bir.şey olmuş da, memurlara ikramiye dağıtıyor değil. Geçen sene vaad etmiştik, memurların mağduriyetlerini önlemek için 470 milyon lira ayırmıştık, Bu, memurların müktesep hakkı oldu. Bu tasarı müktesep hakkın yerine getirilmesidir."

Sonra, Demirel Buğday sokağın, gazeteciler ise bürolarının yolunu tuttular. Ama mesele yine ortadaydı. Başbakan, yüzbini aşkın memurun avansın dışında kalacağını ısrarla tekrarlamış ve "para yok" demişti. Oysa ayin Başbakan, iktidarının ilk günlerinde Senatoda, Hükümet programında sayılan ve ayn ayrı finansman kaynağı gerektiren yüzlerce işin nasıl gerçekleştirileceğini soran ve kaba taslak bir 3
la bu işlerin tamamlanması için 100 milyar liradan fazla paraya ihtiyaç olduğunu belirten bîr senatöre şu karşılığı vermişti!

"—. 100 milyar da para mı? İnsan, yeter ki istesin,/'

İşte şimdi Demirel, -hem de Sarıyarda "Mustarip intanları ıstıraptan kurtarmadıkça rahat etmeyelim" diye nutuk attığının ertesi günü- 130 bini aşkın iktisadî devlet teşekkülü, belediye ve özel idare memuruna "size yok" diyordu. Mustarip memurlar bunun üzerine birer bardak su içip, "Ne yapalım, kaderimiz; böyleymiş" diye boyun mu bükmeli, yoksa, "Bu İktidarın sağı solu **belli** olmaz. Direnirsek, **belki hakkımın** alırız" mı demeliydiler?

Eniştem beni niye öptü?

Bir takım belirtilere bakılır ve AP İktidarının bu avans tasarısını getirmesindeki politik nedenler ortaya **konulursa,** mağdur bırakılan

Avans bekleyen memurlar
Vermeyince mabut, neylesin Mahmut!

Avans haberi üzerine vitrinlerde yükselen fiyatlar .
Dar gelirli memurun hayatı

memurların direnmekte devam etmeleri halinde işlerin değişeceği ihtimali ileri sürülebilir. Bir kere, İktidarın, bu sıkışık zamanda böyle bir avans -aslında zam- tasarısı getirmesinin nedenine bakmak lâzımdır. Bu nedenlerin başında 1967 mahalli seçimleri gelmektedir. Personel Kanununu, verdiği söze rağmen uygulamayan İktidar, büyük memur kütlesinin mahalli seçimlerde ne ölçüde rol oynıyacağını hesaplayınca, böyle bir formül aramak zorunda kalmıştır. Zam haberinin bu son, tezgâha sürülüşünün öncesinde AP Grup Yönetim Kurulunda mesele ortaya atılınca, mahalli seçimlere hazırlık olarak böyle bir tediyenin zorunluluğu açıkça belirtilmiştir. Her ne kadar Demirel, bu yazının başmda yer alan demecinde "Devlet, önemli bir şey olmuş da, memurlara ikramiye dağıtıyor değil" demişse de, işin aslı böyle değildir. Yaptığı birçok vaadden -Boğaz köprüsü, patates fabrikası, vesaire..- rahatça dönebilen AP İktidarı, hele böyle, bütçe açığının 2 milyarı bulduğu bir anda, birkaç yüz milyonluk bir angajmandan sıyrılmanın yolunu rahatça bulabilirdi. İktidar olmuş olan Önemli bir şey için değil olacak olan önemli şey -mahalli se çimler- için bu parayı dağıtmaktadır. Ama bu tediye, aynı zamanda "Muhteşem Süleyman'ın ulûfesi o lacaktır. Öyle ya, devletli ve haşmetli Başbakan, iktidar koltuğuna oturdu oturalı, memur zümresine bir ihsanda bulunmamıştır. İşte bu yüzden, mahiyet itibariyle bir tâvizden ibaret olan bu tasarının yeni bir tavizle genişletilmesi ve mağdur bırakılanları da içine alması imkânsız değildir.

İktidar kanadında çatlama

"Nitekim, haftanın başında Pazartesi günü, AP'nin önemli kliklerinden "Yeminliler"in alemdarı Hamdi Mağden, AKİS'çiye şöyle dedi:

"— Yahu, yukarıya, bizim AP Grupuna telgraf yağıyor. Bu avansın belediyelere ve iktisadî devlet teşekküllerine de teşmili gerek. Ben karar verdim, ilk Grup toplantısında çıkıp söyliyeceğim ve teklif edeceğim.."

Hamdi Mağden böyle bir teklif yapmayı düşünedursun, ondan hızlılar da vardı. Bunların başında Adnan Akın geliyordu. AKİS'çi, Adnan Akına, Hamdi Mağdenle konuştuktan beş dakika sonra rastladı ve sordu:

"__ Beyfendi, iktisadî devlet teşekküllerinde, belediyelerde ve özel idarelerde çalışan memurların durumu ne olacak?"

Adnan Akın, cevap olarak, cebinden, daktilo ile yazılmış bir kağıt çıkardı. Bu, bir kanun teklifiydi ve 15-20 dakika önce Adnan Akın ve Şükrü Akkanın imzalarıyla Millet Meclisi Başkanlığına verilmişti. Teklifte, avans tasarısına şu maddenin eklenmesi isteniyordu:

"Madde 6 — Kendi personel kanunları yürürlüğe girinceye kadar iktisadi devlet teşekkülleri, özel idare ve belediyelerde seçilmiş ve tâyin edilmiş personelin de bu avanstan faydalanmaları için adı geçen idareler 1967 yılı bütçelerine yukardaki oranlar seviyesinde tahsisat koymaya mecburdurlar.

1966 malî yılı için, 1 Mart 1967 tarihinden başlamak üzere 3 yıllık bütçelerine müterakim avansların karşılığı da eşit paylar halinde konulur ve hak sahiplerine aylara bölünerek ödenir."

Adnan Akın bir süre sonra, avans tasarısını görüşen geçici Komisyonda CHP adına bulunan Ferda Güleye rastladı. Güley,

«— Ne o Adnan bey, kanun teklifi vermişsiniz, Öyle mi?" dedi.

Akın cevap verdi:

"— Ne yapalım beyfendi, telgraflar yağıyor."

Güley bu defa, komisyon çalışmalarında, Muhalefet üyeleri avansın geniş' kapsamlı tutulmasını. isterlerken, AP'lilerin iktisadî devlet teşekküllerinde, belediyelerde ve özel İdarelerde çalışanlara avans verilmemesi için oy kullandıklarını hatırlattı ve işlerin nasıl olup da tersine döndüğünü sordu. Adnan Akın, cevap olarak ellerini havaya kaldırdı ve,

"— Ne yaparsınız? Allah, büyük Allah!.." dedi.

Bu sıralarda AP Grup Yönetim Kurulu toplantısı sona ermişti. Grup Yönetim Kurulunda mesele görüşülmüş ve malî imkansızlık karşısında avanstan yararlanamayan memurların tepkilerinin "uyutulması" kararı alınmıştı. Bu kararı Grup Yönetim Kurulu üyeleri samimi dostlarına söylüyorlar ye "başka çare yok" diyorlardı. İşte, bu haftanın başında durum buydu: İkiye bölünmüş, bir kısmı ümitlendirilmiş, bir kısmı ise mağdur edilmiş bir memur kütlesi ve bir taktik olarak el attığı meselenin gelişmesi karşısında şaşırmış ve çeşitli tellerden çalmaya başlamış bir iktidar kanadı...

Allah'a kalan mesele

Devlet memurlarının durumu, gerçekten, Adnan Akının söylediği gibi, Allah'a kalmıştır. Bu arada, Personel Reformu da hayal haline gelmiştir. Oysa bu reform için bir kanun -657 sayılı Devlet Memurları Kanunu- Meclislerce kabul edilmiş bulunmaktadır. İktidarın yaptığı ise, vaadine rağmen, bu kanunu uygulamamanın ayıbını unutturacağını sandığı alaturka tediyelerden ibarettir. Ve o tediyeyi bile doğru dürüst yapamamaktadır.

Nereden nereye gelinmiştir!. Bir personel reformu için yıllarca çalışılmış, gerekli kanun hazırlanarak kabul edilmiş, sınıf tüzükleri hazırlanmış ve siyasilerin kesin vaadleriyle konu, Demirelin iktidara geldiğinde gün meselesi olarak kabul edilmiştir. Demirel, iktidara geldiğinde, Personel Kanununu uygulayacağını -hem de hiç bir açık kapı bırak-

Personel Kanununun Temelindeki Dinamit

Devlet Memurları Kanunu -"Personel Kanunu"- nun, bugün yüksek" öğrenimini tamamlayıp devlet kapısını memurluk istemek için çalanların doğdukları yıla kadar giden bir geçmişi vardır. "Personel Kanunu" adıyla isim yapmış bu rejim, memurlarca yıllaryılı hasretle beklenmiş» nihayet kanunlaşmıştır. Ancak, memurun, devlet hizmetindeki maddi, manevî sıkıntısına derman olması beklenen kanun, ne yazık ki, memurlar için, doğduktan sonra daha büyük bir ıstırap kaynağı olmuştur.

Kanun, en geniş anlamıyla, memurun devletle olan münasebetlerinde, gerek özlük hakları, gerekse malî hükümler bakımından tatmin edici yenilikler getirdi. Kanunun, hizmetlerin bünyesine ve hizmetlilerin durumuna göre en Adil ölçülerle uygulanması hukuk ve kanun kavramı bakımından zorunluydu. Âmir kanun hükümlerinin olayların bünyesine uydurulması yönünden birçok maddelerin idarî kazaya bırakılması gerekiyordu. Bu sebeplerle, kanunda» memurun hizmette oturacağı yer, sorumluluklar, yetkiler ve ücret rejimi, kadro kanunu ve sınıf tüzüklerine bağlandı. Sınıf tüzüklerinin hazırlanması işi, ilgili kurumlara bırakılıyordu. Kurumlar, bu yetkiyi kanunla alınca komisyonlar kurdular, tüzüklerin tanzimi için çalışmalara başladılar. Tüzük komisyonlarını Bakanlıkların ileri gelenleri, yüksek dereceli memurlar teşkil ediyordu. Kurumların subaşlarını tutan kimseler bu işte hem hâkim, hem mahkum durumunda idiler. Bir tecrübe kobayı gibi tüzük masasına yatırılan küçük memur durumdan hiç de memnun değildi. Kanunun ışığı altmda hazırlanacak tüzükte en önemli nokta, hizmetin değerlendirilmesi idi. Memurun işi, yaşı, tahsil durumu, hizmet süresi gibi hususları birbirine bağlayan kanun, tüzükçülere ter döktürüyordu. Yönetici ve icracı sınıfların ayrılmasında, komisyonlarda sert tartışmalar oluyordu. İşi ne olursa olsun, merkezde çalışan memurların "yönetici" sayılmasında ayak direyenler vardı. Böylece, falan Bakanlığın bir bürosunda kâtip mevkiinde bulunan memurun yönetici, o Bakanlığa bağlı falanca il teşkilâtında meselâ başkan olan filan şahsın o yönetici maiyetinde icracı olması gerekiyordu.

Sınıflarda kademeler ve dereceler olacaktı, her kademe ve derecenin bir tabam, bir de tavam vardı. Ücretin en aşağısı tabanda, en çoğu tavanda idi. Kurumların ileri gelenleri, yüksek dereceli memurlar, bugün ellerine her ay geçen para bakımından, tavanı delip geçmişlerdi bile. Bunları kara kara düşündüren, kanun ve sınıf tüzüğü içinde alacakları para idi. Çünkü kanun, memura, herhangi bir nam altında, hizmetinin hak ettiği ücretin üstünde bir para verilmesini kesin olarak yasaklıyordu. 3900 lira ücretli genel müdürlüklerin, müsteşarlıkların meşru yoldan 6-7 bin lira getirdiği devir kapanacaktı!

Tüzükler geciktikçe gecikiyordu* Küçük memurun dikkatle, ibretle izlediği bu mücadele, kanunun uygulanmasını engellemek gibi tehlikeli bir yolda idi. Bu konuda Başbakan, Personel Kanununun temelindeki dinamitten habersiz, vahilerde bulunuyordu.

Günler geçti, devlet babadan alnının terinin karşılığım avucunu açarak bekleyen memur tamamen ümitsizliğe düştü. Personel Kanunu sözü, artık, memuru katılırcasına güldüren bir espri halini aldı.

Şimdi, kanunun yeniden ele alındığını haber alıyoruz. Bu yeni kanun çıkana kadar memurun avans yoluyla tatmini cihetine gidilecekmiş. Her ne ise, tatmin tatmindir. Az da olsa, hiç olmazsa verilen sözlerin hatırlanmasına faydası olur!

H. Nihad ERER

mayan ifadelerle- söylemiştir. O zamanlar Demirel, bu konuda endişe duyanlara kızıyor ve "Ne demek? Elbette ki, çıkan bir -kanun uygulanır" diyordu. Bugün Maliye Bakanı. olan Bilgehan da, o zamanlar talihsiz vaadlere hararetle katılmıştı.

1966 Bütçesi hazırlanırken, Personel Kanunu uygulaması için sadece 470 milyon lira ayrıldı. Bu, samimiyetsizliğin ilk belirtisi idi. Bu para ile bu kamımın uygulanamıyacağını bilenler derhal mazeret aramaya başladılar. Anayasa Mahkemesinin, üniversitelerle ilgili sınıf tüzüklerini iptal etmesini İktidar, yeter sebep saydı. Oysa, Anayasa Mahkemesinin iptal ettiği birkaç tüzük, sayısı 200'ü bulan sınıf tüzüğünün sadece bir kısmından ibaretti Bu arada İktidar, kabul edilen Personel Kanununun hatalı olduğunu durmadan tekrarlamaya, bunun değiştirilmeden uygulanamıyacağını ileri sürmeye başlamıştı. -Bu niyet, son avans tasarısında da "Personel Reformu, en kısa sürede, daha geçerli ölçüler içinde yeniden -ele alınacaktır" diye açıkça ifade edilmiştir-.

Ama ortada bir de, memurlara yapılmış vaad vardı. Hükümet, 470 milyonla hiç olmazsa bu sözünü yerine getirmek için geçen yasama devresinin sonunda Meclise bir tasarı getirdi. Buna göre, 470 milyon, memurlara "geçici zam" adı altında ve 1 Mart 1966'dan itibaren uygulanacaktık Fakat bu defa başka bir engelle karşılaşıldı. Milletvekilleri, verilen paranın ismi "geçici zam" olursa, bundan yararlanamıyorlardı. Bu, elbette ki çok önemli, memleket çapında bir pürüzdü!.. Bunun, üzerine, İktidar Partisinin Meclis Grupu, meseleyi hal için bir komisyon seçti. Seçim için önergeyi verenlerden biri, bu komisyonun hedefini, AKİS muhabirine o zaman açıklamış, seçilenlerin hepsinin milletvekillerine de pay tanınması taraftarı olduğunu bildirmişti. Fakat uzayan çalışmalar arasında Meclis de tatile girdi ve vuslat başka bahara kaldı. Bu yasama devresinin başında ise mesele, epey zaman su yüzüne çıkmadı ve ortaya atılışı yine iktidar tarafından oldu. İktidar kurmayları, mahalli seçimler için tedbir düşünmüşlerdi. Ama hazırlanan tasarının esasları belli olunca

Cihat Bilgehan
Taşıma suyla dönen değirmen

ve büyük bir memur kütlesinin "geçici sam" iken "avans" adım alan bu tediyeden yararlanamıyacağı belli olunca, kıyamet koptu.

Raftan rafa

İktidar şu anda, iki başlı bir pürüzle karşı karşıyadır. Hazine, bütün memur kütlesini, hattâ bu tasarının kapsadığı memurları dahi tatmin edecek ödeme imkanına sahip değildir. Maliye sözcüsü, komisyonda, "tasarı dışında bırakılan memurlara da ödeme yapılmaya kalkışılırsa, 570 milyon liraya daha İhtiyaç olacağını" söylemiştir. Hükümet, bu munzam para şöyle dursun, 470 milyon nakit parayı dahi hemen temin edecek durumda değildir. Nitekim Maliye Bakam Cihat Bilgehan, Pazartesi günü, Meclis Basın Bürosunda gazetecilerle yaptığı sohbette, "tasarı bu kapsamıyla uygulansa dahi, bir taksitte ödeme yapılamıyacağını" bildirmiştir. Bunun nedenini de, "nakit meselesi" diye izah etmiştir. Gerçekten* 1 milyara yakın müteahhit avansının ödenemediği şu devrede, 470 milyonun birden temini mümkün görülmemektedir. İşin takside bağlanması--nın başka bir sebebi de, verilecek paranın, ihtiyaç içinde kıvranan memur ailelerinin derhal tüketim mallarına yönelmeleriyle belirecek mal darlığının fiyatları etkilemesi ve zincirleme bir pahalılığın, çıkarılacağı söylenen yeni vasıtalı vergilerin de etkisiyle enflâsyonu davet etmesidir. Zaten fiyatlardaki hareket tediyeyi dahi beklememiş, pahalılık fiilen başlamıştır. Bu ihtimali, Maliye sorumluları, geçici komisyon görüşmelerinde milletvekillerine izah etmişlerdir. Bu arada Personel Reformu da, tozlu raflara doğru hazin yolculuğuna çıkmıştır

C.H.P.

"Doğu harekâtı"

Cephesinde iri siyah harflerle "Meydan Müdürlüğü" yazılı tek katlı küçük binanın yöresinde toplananlar, Ötelerden, bulutların içinden gelen motor sesini duyduklarında saatler 12.15'i, gösteriyordu. Havanın bir "mazarrattık" çıkarmasından korkanlar rahatladılar: Bulut ların içinden sıyrılan uçak, aynı anda alçaldı ve piste yaptığı ustaca bir inişten sonra gelip, topluluğun beklediği küçük binanın önünde durdu. Açılan kapıda önce bir Amerikalı göründü. Kalabalığın sebebini anlayıncaya kadar uçağın merdivenlerinde mütereddit bekleyen amerikalı, "ne olur ne olmaz" gibilerden küçük ye kuşkulu adımlarla piste doğru ilerledi. Onu başka yolcular izledi. Sabrı tükenen topluluk, uçağa biraz daha yaklaştı. Bir anda alanı alkışlar doldurdu. Meydana inen zat ve beraberindekiler, kendilerini karşılayanların ellerini sıkarlarken, uzun ve geniş şalvarlı bir karşılayıcı, yanındakinin sabırsızlıkla tekrarladığı "Hangisidir lo, hangisi?" sorusunu,

"— Aha şudur, kıl Gara elbiseli, gıvırcık saçlı, güleç olanı" şeklinde cevaplandırdı.

Kalabalık otomobil konvoyu şehrin ana caddesinde ilerlerken. yer yer kaldırımlarda toplanmış vatandaşlar, durmadan alkışlıyorlardı. "Gara elbiseli, gıvırcık saçlı, güleç" olanın otomobili, Tekel tütün fabrikasının önünde durduruldu. İşçiler yola çıkmışlardı. Temiz giyimli bir kişi otomobile doğru ilerledi

ve pembe bir pusula uzattı. Pusulada şunlar yazılıydı: "Seninle övünüyoruz. Bizleri aydınlığa götürüyorsun. Sonuna kadar beraberiz..."

Olay, geçtiğimiz hafta Perşembe günü Malatya'da cereyan etti. Batı Anadolu bölgesinde yaptığı 4000 kilometrelik bir geziden yeni dönen CHP Genel Sekreteri Bülent Ecevit, ayağının tozuyla çıktığı binlerce kilometrelik Doğu gezisinin ilk menzili olarak Malatya'ya gelmişti. CHP'li çevrelerin "Doğu harekâtı" dedikleri bu gezinin amacı, öncekiler gibi, "Ortanın Solu" politikası konusunda yurttaşları aydınlatmak ve onların bu konudaki düşüncelerini öğrenmekti.

Gezinin plân ve programı önceden hazırlanmıştı. Bölgedeki "görevli arkadaş", Malatya milletvekili ve Genel Yönetim Kurulu üyesi Mehmet Delikaya idi. Delikaya, programın aksamadan uygulanabilmesi için her türlü tedbiri almış ve mahallî görevlilere gerekli direktifleri vermişti. Ecevite bu gezide, Mehmet Delikayadan başka, Denizli milletvekili ve Genel Yönetim Kurulu üyesi Hüdai Oral ile CHP'li bazı milletvekili ve senatörler de katıldılar. Bölgenin iklim şartları uygun olmamasına rağmen Malatya, Elâzığ, Tunceli, Diyarbakır, Muş, Bitlis ve Erzurum ile bunlara bağlı bazı ilçeler de gezi programına dahildi. Ne pahasına olursa olsun, Bülent Ecevit ve arkadaşları, en kısa zamanda Türkiye'yi dolaşmayı kararlaştırmışlardı. Bu geziler kısa aralıklarla devam edecekti. Bunun sebebini Bülent Ecevit, bir konuşmasında şöyle açıkladı:

"— Sporcu, yarışmaya girmeden önce idman yapmalıdır. Aksi halde, form tutamaz."

Her şey halk için

Malatyalı CHP'liler kadar sendika •. liderleri ve işçiler tarafından da büyük bir sevgiyle karşılanan Bülent Ecevit ve arkadaşları, parti binasında kısa bir dinlenme ve bazı protokol ziyaretlerinden sonra Teksif Sendikasında düzenlenen bir toplantıya katıldılar. Şehirdeki bütün sendika yöneticilerinin geldikleri ve Ecevite büyük sevgi gösterisinde bulundukları bu toplantıda sendikacılar dertlerini anlattılar. Ecevit bunları teker teker cevaplandırdı ve AP İktidarının , içinde bulunduğu- malî krizden bahsederken, Ereğli Kömür İşletmelerindeki işçilere üç. aydır ücret verilmediğini ve İdarenin işçilerden kestiği sendika aidatlarına muhtaç hale getirildiğini açıkladı.

Malaryadaki büyük toplantı, Melek Sinemasında yapıldı. Koridorlarına kadar dolan bin kişilik sinemada Ecevitten önce Mehmet Delikaya ve Hüdai Oral birer konuşma yaptılar. Oral, Malatya çevresinde CHP, zamanında ele alınmış işlerden bahsederken, Demirelin "eski tesislere yeni temeller atma" açıkgözlülüğüne -de değindi ve,

"— Şu günlerde gelir de, bitmek üzere olan tesislere temel atma törenleri yaparsa, hiç şaşmayın!" dedi.

Hüdai Oral bu konuda örnekler verirken, sinemayı dolduranlar kahkahalarla gülüyorlardı.

Alkışlar ve "yaşa", "varol" sesleri arasında mikrofona gelen Bülent Ecevit, konuşmasında özellikle "Neden ortanın solu?" sorusunu cevaplandırdı ve bu yeni hareketle parti ilkelerinin açıklığa kavuştuğunu belirtti. Sonra, kaba çizgileriyle Ortanın. Solunu açıkladı:

"— Aşırı solda halk, devletin hizmetindedir. Sağda devlet, bir avuç varlıklının hizmetinde. Ortanın solunda ise devlet de, özel sektör de halkın hizmetindedir."

Ecevit, devamla, Ortanın Solu politikasının sınıflar arasındaki çatışmaları önleyeceğini ve bu yoldan demokrasinin yaşama şartlarının yaratılabileceğini belirtti. Konuşma yer yer alkışlarla kesiliyor ve arka sıralardan bazı dinleyicilerin "Gonuş gurban, ağzın öpeni!" diye bağırdıkları duyuluyordu.

Ecevit, Doğu gezisinde dinleniyor
Ayağının tozuyla

Ankaradaki "kayseriliier"

Bu sıralarda Ankarada başka oyunlar dönüyor ve bir takım CHP'liler Ecevit ile "Ortanın Solu" arabasının tekerine çomak- üstüne çomak sokmanın çabası içinde bulunuyorlardı.

Gayretler, Genel Sekreterin bu kadar başarılı geçen Doğu gezisinin arefesinde, Parti Meclisini bir olağanüstü toplantıya davet etmeye teşebbüsle başladı. Bunun için Parti

Meclisi üyelerinden bazılarının imzası toplandı. Hareketin çekirdeği, tabii Feyzioğlu grupu idi. Bu grup, söylediği sebep mantıkî göründüğünden ortadaki bazı üyelerin de imzasını alabildi. Söylenen sebep, Demirelin o, İhtilâl konusundaki ipe sapa gelmez konuşmalarıyla Turalın durumu, ona hücumlar, hücumların tepkisiydi. CHP bunlar hakkında nasıl bir vaziyet almalıydı? Parti Meclisi bunu görüşse iyi ederdi!

Ancak, tertip kulaklara gelmekte gecikmedi. Bu grup, Ecevitin Ege gezisi sırasında yaptığı konuşmaları derlemiş, bunları makaslamış, pasajlar çıkarmıştı. Pasajların içinde, konuşmaların heyeti umumiyesi bilinmeyince kulak tırmalayan lâflar vardı. Bir kısmını Ecevit misal diye, bazılarını kendi şahsî görüşü olarak söylemişti. Bazılarında ise, gerçekten ihtiyatsızlık etmişti, hatali kelimeler kullanmıştı. Ortanın Solunun çomakçıları -zira, bunların bir kendi fikirleri olmadığından müsbet değil menfidirler» bunun üzerinde Eceviti sıgaya çekecekler, bir mesele çıkaracaklar, yeni Genel Sekreterin gezilerinin ne kadar tesirli olduğunu bildiklerinden bu gezilerden bir yenisini de önleyeceklerdi.

Grupun bir niyeti de, Parti Meclisinde Genel Sekreterle Merkez İdare Kurulu hakkında güven oyuna gitmekti. Genel Sekreterle Merkez İdare Kurulu 11 kişidir ve bunlar, bir güven oylamasmda oy hakkından mahrumdurlar. Öyle olunca, oyun güvensizlik oyu almasının ihtimali çoktur. Ancak, yeni Genel Sekreterle yeni Merkez --are Kurulu seçilirken herkes oy hakkına maliktir ve o halde, geçen defaki çoğunluğun tekrar belirmesi mukadderdir. Ecevitin aleyhindeki gruptan biri bu hususta şunu söyledi:

"— Ne olacak? Ecevit ve takımı bir güvensizlik oyu alarak yıpranır ve tekrar seçilse bile. kuvvetinden kaybeder ya.."

Fakat durum, Genel Başkanın sertçe bir müdahalesiyle önlendi. İnönü, Parti Meclisinin olağanüstü toplanmasına lüzum görmüyordu. Meclis zaten Aralıkta toplanacaktı. Ne acele ediliyordu? Bunun üzerine bazı imza sahipleri, vaziyeti anladıklarından imzalarını geri aldılar. İmzaların miktarı, zaten gerekli nisbeti bulmuyordu. Bir de fire verilince, Feyzioğlu takımının tertibi suya düştü.

Bunun küçük intikamım takım, hâkim olduğu Meclis Grupu İdare Kurulunda aldı. Genel Başkan, petrol konusunda Meclis Araştırması yapacak Meclis Komisyonuna girecek CHP'li üyeler arasında eski Sanayi Bakam ve Merkez İdare Kurulu üyesi Muammer Ertenin de bulunmasını istemişti. Erten, gördüğü Bakanlık görevi itibariyle konuyla ilgiliydi. Grup İdare Kurulu, "yer olmadığı" bahanesiyle bu arzuyu yerine getirmedi. Komisyonun teşekkül tarzı Mecliste oylanırken CHP'nin Meclis Grupunun Başkan Vekilleri kendi . listelerini iki defa Genel Başkanın Önüne getirdiler. İnönü iki listeyi de buruşturup cebine koydu ve Ertensiz bu listeyi sandığa atmadı.

Böyle davranışlarla ufaldığını, daha da ufaldığını anlamayan, talihsiz Turhan Feyzioğluydu.

Neyi muhafaza edecekler?

Malatyada, bunların bir kısmından haberli, bir kısmından habersiz olarak İl Başkam Ahmet Fırat tarafından şerefine verilen ziyafette hazır bulunan ve daha sonra da partinin mahallî yöneticileriyle **otelde bir toplantı yapan Ecevit ve** beraberindekiler, ertesi gün Elâzığa geçtiler.

Elâzığlılar Ecrviti, şehrin 50 kilometre dışındaki Hanketi bucağında karşıladılar. Aynı akşam şehirdeki Saray Sinemasında konuşan Ecevit ye arkadaşlarını 2000'e yalan kişi dinledi İl Başkanının "Ecevit rahat geçsin" gerekçesiyle koridorları boşaltmak istemesine rağmen koridorlar ve sinemanın önü de konuşmayı dinleyenlerle doluydu. Bu manzarayı gören yaşlı bir Elâzığlı,

"—- Onbeş yıldır bu memlekette böyle kalabalık bir siyasî toplantı görmedim" dedi.

Bu toplantıdan önce ise Tunceline gidilmişti. Yol üzerindeki Pertek ilçesinde bir toplantı yapıldı. İlçenin Kaymakamı ile beraber 200'e yalan Perteklinin dikkatle izledikleri toplantıda Ecevit, memleketimizde milli gelir dağılımındaki dengesizliğe değindi. Ardından, bölgeler arasındaki farkların sebeplerini açıkladı. Orman ve insan ilişkisi üzerinde de duran Ecevit,

"- Orman denilince sadece ağaç düşünülüyor. Halbuki bizim politikamızda önce insan gelir. Önce insan düşünülünce, o insanın ağacı da koruyacağı tabiidir.." dedi.

Ecevit. Madende halkarasında
Halk için, halka doğru..

Munzur dağlarına kar yağmıştı. Havanın soğuk olmasına rağmen yüzlerce Tuncelili, toplanınım yapılacağı sinemanın önüne toplanmış, Eceviti bekliyorlardı. Tunceli milletvekili Hasan Ünlünün kısa açış konuşmasından sonra, çoğunluğunu gençlerin teşkil ettiği dinleyicilerin alkışları arasında mikrofona gelen Ecevit, konuşmasında, Ortanın Solunun ne olup ne olmadığını anlattı ve bazı kimselerin "biz muhafazakârız" demelerini garip karşıladığını belirterek,

"— Türkiye gibi geri kalmış bir memlekette muhafazakârlığı anlamıyorum, doğrusu. Bunlar, Tunceli dağlarında, mağaralarda yaşayan insanların yaşama düzenlerini ini muhafaza etmek istiyorlar? Biz böyle bir muhafazakârlıkta yokuz" dedi.

Maden işçileri arasında

Ertesi gün Kebana gelindiğinde, daha sabahtı. Koca Fırat, pek yakında başına gelecekleri biliyormuş gibi uslu, yatağında akıp gidiyordu. Karşı dağlarda çalışan işçi-, ler, sarı muşamba ve beyaz miğferleriyle uzaktan bir papatya gibi görünüyorlardı. Ecevitin oraya geldiği, vardiya başındaki işçiler tarafından kısa zamanda duyuldu. Şantiye civarındaki işçiler "Ecevit gelmiş, Ecevit" diye arkadaşlarını haberdar ediyorlardı.

CHP'li heyet, bir süre Keban köprüsü üzerinde durup, karşıdan, çalışmaları seyretti. Bu sırada, sarı muşamba ve beyaz miğferli bir işçi, Ecevitin yanma geldi, büyük bir sevgiyle elini sıkıp, hoş geldin derken, bir taraftan da yanındakilere lâf yetiştiriyordu:

"— Biz Bülent beyi yabancı kabul etmiyoruz. Çünkü o da bizdendir."

Ecevit ve yanındakiler daha sonra, bir derivasyon tünelini gezdiler. İşlerine dalmış işçiler, başlarım çevirip de karşılarında, kendi aralarında konuşurken adından "Baba Bülent" diye bahsettikleri Eceviti görünce şaşırıyor, ne yapacaklarını bilemiyorlardı.

CHP Ekibi Diyarbakırda
Halkın ayağına giden metod

Baraj inşaatım yapan şirketin yöneticileriyle de konuşan Ecevit, daha sonra Kebandaki Yapı-İş Sendikasını ziyaret etti. Kendisini, Sendikanın Önünde, Kebanda çalışan ve ayrıca iş arayan 100'e yakın işçi karşıladı, Ecevit burada iyi bir toplu sözleşme yapan sendika liderlerini kutlarken, bir sendikacının "İl Başkanınız da işverenin vekilidir efendim" demesi üzerine bir süre sustu ve düşündü.

Keban ziyaretinden sonra Diyarbakıra doğru yola çıkan Ecevit, Hüdai Oral, Mehmet Delikaya, Hasan Ünlü, Salim Hazerdağlı, gazeteciler' ve partililer, yolda, Hazer gölü kıyısındaki Kezin köyünde- kısa bir mola verdiler. Burada saç ekmeği, kiraz reçeli ve yoğurttan ibaret bir öğle yemeği yenildi. Sonra Ecevit, iler' de yapacağı konuşmaların ana hatlarını tesbit etmek üzere bir odaya çekildi ve kerevete bağdaş kurdu.

Yol, büyük bakır yataklarının ve bunları işleyen dev tesislerin bulunduğu Maden ilçesinden geçiyordu. Madene biraz Önce yağmur yağmıştı ve bakır dolu dağlar pırıl pırıldı. Ecevit, halen 3000'e yakın işçinin çalışmakta olduğu bu ilçedeki toplantıyı parti binasında yaptı. İşçiler ve halk, yağmura yaşa bakmadan, kendisini dinlemeğe gelmişlerdi. Alkışlıyor, alkışlıyor ve sevgiyle gözlerinin içine bakıyorlardı. Ecevit burada özetle şu konuşmayı yaptı:

"— Maden, CHP devletçiliğinin, halkçılığının Ve milliyetçiliğinin değerinin en iyi anlaşılabileceği, gözle görülebileceği bir yerdir. Buradaki büyük bakır işletmeleri, CHP devletçiliğinin bir eseridir. Bu işletmede çalışan işçilerin kavuştukları ileri haklar, CHP halkçılığının eseridir. Türk yeraltı servetlerini türklerin başarıyla, yabancılardan daha iyi işletebileceğinin bütün maden bölgelerimizde isbat edilmiş olması da CHP milliyetçiliğinin bir sonucudur."

"Onuncu köyümüz yok!"

Ecevit Diyarbakırda, Nilgün Sinemasında, sokaklara taşan 2000'i aşkın Diyarbakırlıya hitabetti. Daha önce konuşan İhsan Topaloğlu, memleketimiz petrolünün "serencam"ım anlattı. Mehmet Delikaya, önceden aralarında yapılan "konu bölüşümü" gereğince, Doğu ve Batı bölgeleri arasındaki dengesizliğe değindi. Hüdai Oral ise enerji konularını işledi.

Ecevit konuşmaya başladığında, bini aşkın insanın bulunduğu salonda çıt çıkmıyordu.

"— AP işçinin, ırgadın yamalı ceketleri arkasına sığınarak iktidara geldi. Halbuki aynı iktidar, onları arkadan hançerledi" diye söze başlayan Ecevit,

"— Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlarmış. Şair buna, 'yaşasın onuncu köy' diye ekliyor. Fakat bizim onuncu köyümüz yoktur!" diye konuştu.

Hele, "mülkiyet hakkı mukaddestir, fakat yaşama hakla ondan çok mukaddestir" derken salon alkıştan çın çın ötüyordu. Ecevit buradaki konuşmasında âsayiş konusuna da değindi. Aynı günlerde Ankarada, İsmet İnönünün, bir yemekte İçişleri Bakam Faruk Sükana, "Bülent eşkiya bölgesinde. Aman, soymasınlar" diye takıldığından habersiz Ecevit,

"— Meclisteki ve Ankaradakl Hamidolar varken, Doğuda âsayiş sağlanamaz. Bunu Sükan yapamaz. İstifa etmelidir" diyordu.

Eşkıyalığın sosyal ve ekonomik sebeplerine de değinen Ecevit, bu konuda en sağlam teşhisi koydu, bu şartlar altında eşkiyalığın tabii bir sonuç olduğunu belirtti.

Diyarbakırdan sonra, Pazar günü, Batmana gidildi. Oradan Silvan, Kurtalan, Bitlis, Muş, Varto, Hınıs, Pasinler ve Erzuruma geçildi.

İçlerinde Erzurum Atatürk Üniversitesi gençlerinden 800 kişilik bir grupun da bulunduğu 30001 aşkın büyük bir topluluk, Pazartesi gecesi Doğu Sinemasında "Doğu Harekâtı'nın son konuşmasını yapan Ecevite büyük sevgi gösterisinde bulundu.

Seçmenin beklediği

"Doğu harekâtı" diye nitelenen gezi, tek kelimeyle, başarılı olmuştur. Bir kere, Ortanın Solu politikasıyla çıkarlarının bozulmasından korkan bazı çevrelerin menfi propagandalarıyla CHP'li bazı zihinlerde beliren endişeler, yapılan konuşmalarla hemen hemen giderilmiştir. Bülent Ecevit ve arkadaşları bu gezilerinde o derece açık konuşmuşlardır ki, CHP'li geçinen ve yapılan açıklamaların ilerde kendi kişisel çıkarlarına dokunabileceğini hesaplıyan bazı kişiler, bundan bayağı ürkmüşlerdir. Ecevit ve ekibi "sürgün bölgesi'ndeki halk ve okumuşlardan büyük ilgi görmüşlerdir. Konuşmaları dinlemeye koşanların genel olarak işçi, köylü ve küçük memur gibi dar gelirli ve hattâ yoksul kimseler olması "Doğu cephesinde yeni şeylerin olduğuna" işarettir ve Ecevit, hiç değilse partiyi bu bölgede "kim vurduya gitmek"ten kurtatmıştır. Çünkü ban kimseler, çok yerde olduğu gibi burada da CHP'yi ya aşırı solda veya sağda olmakla suçluyor ve halka bu yönde telkinde bulunuyorlardı. Halbuki Ecevit, konuşmalarıyla halkı, CHP'nin bunların ikisinin de dışında olduğuna ve Türkiyenin bütün kurtuluş yollarının Ortanın Soluna çıktığına inandırmıştır.

Ecevit, Doğu gezisinde bir toplantıda
Şimdi, çalışma vaktidir!

Fakat şunu da açıkça belirtmekte fayda vardır: Doğu illerinde gerek partili, gerekse partisiz halk, partinin buralardaki bazı ileri gelenlerini tutmamakta ve sırf bunlar yüzünden CHP'ye soğukluk duy* maktadır. Bunların şikâyeti, bu tip parti yöneticilerinin halkla olan ilişkilerini koparmaları ve bu yüzden de hiçbir gün halkın dertleriyle ilgilenmemeleridir. Anlatılanlara göre bunlar, seçim çalışmalarında bile halkla temasa geçmemekte ve her şeyi, kendilerinden saydıkları "kodamanlar"la halletmeye çalışmaktadırlar. Bu da gerçek CHP'li olan orta ve dar gelirli vatandaşları gücendirmekte ve onlarda, "adam yerine konulmuyoruz" şeklinde bir kam uyandırmaktadır. CHP'nin yeni ekibinin en kısa zamanda bir çare bulması gereken durumlardan birisi, belki de en önemlisi, budur.

Kısacası seçmen, belbağladığı partinin temsilcilerinin, kendisine daha yakın olmasını istemektedir. Çünkü "horlanmaktan" şiddetle korkmaktadır. •

Meclis

Skandalin ispatı

Bölükbaşı, beş-altı metre arkasında MP milletvekilleri olduğu halde Meclis girişine yöneldi. Tam içeri girerken, kuliste oturmakta olan Alicana lâf attı. Neşeli ve formda görünüyordu.

İçeri girdiğinde, kürsüde AP Erzurum milletvekili İsmail Hakkı Yıl dırım konuşuyordu. Konu, "Meclis ses bandlarında tahrifat"tı. MP tarafından ortaya atılan ve Bölükbaşı Adanadayken Mecliste MP'lilerle Bozbeyli arasında çok sert çatışmalara yol açan bu iddiaya, nedense, AP'liler sahip çıkmışlar ve Yıldırım, bu meselenin incelenmesi için Meclis Araştırması açılmasını bir önergeyle istemişti. Oysa MP'nin iddiasında hedef, AP idi.

Yıldırım, konuşmasında, önergeyi, vahim bir iddianın, Meclisin iti-

XI

Komite dalgalanıyor ve Gürsel Türkeşi bozuyor — Eski Demokratlar tuzak kuruyorlar — CHP'deki infial ve kapalı kapılar arkasındaki sözler — Aksalla İsmet Paşanın Heybeliadadaki on günü — Ortanın Solu ilk ne zaman kullanıldı — ...ve İsmet Paşa İhtilâli yerine oturtuyor

Eylülün başında pek çok kimse memlekette işlerin etkisi kadar iyi gitmediği düşüncesindeydi. "Eski"den maksat elbette ki 27 Mayısın arefesi değildi. Ama 27 Mayıstan sonra bir ara parlayan ve ruhları saran ateşin yavaş yavaş kaybolduğu hissediliyor, bir bezginlik, bir karamsarlık ve bir memnuniyetsizlik havası gittikçe daha geniş bir sahayı hakimiyeti altına alıyordu. Doğrusu istenilirse, bu sâdece psikolojik değildi ve bir takım esaslı sebeplere dayanıyordu. Kabinede yapılan değişikliğin tarzı hiç kimseyi tatmin etmemişti. Hükümetteki boşlukların doldurulması için bulunan usûl daha da az kimsenin hoşuna gitmişti. Bakanlığa getirilenler ise pek küçük bir ekalliyete ümit vermiş, pek küçük -ve belirli- bir ekalliyet tarafından beğenilmişti. Her şeyin uzamakta oluşu, hep lâfla vakit geçirilmesi, nihayet Anayasa Komisyonunda patlak veren üzücü ihtilâf yüreklerdeki sıkıntıyı arttıran unsurların başlıcasını teşkil etti. Bu yüzden, Eylüle gülümseyen yüzlerle girilemedi.

Yeni İdarenin karşılaştığı zorlukların, büyük nisbette bizzat kendisi tarafından yaratılmış olması milleti üzen hususların bir diğeridir. Politik makam sahibi kimselerin illâ politika dışı çevrelerden seçilmesi yolundaki anlaşılması son derece güç ısrar zayıf bir kabinenin kurulmasına yol açmış, üstelik her Bakanlık dahi aynı zamanda doldurulamamıştır. Maksatlı kimseler tavafından Millî Birlik Komitesinde körüklenen bir C.H.P. kompleksinin tesirsiz kalmadığı açık şekilde belli olmakta, iyi niyetler bütün mânialarn yıkılmasına kâfi gelmemekte, bir takım yetersizliklerin kabulü cihetine samimiyetle gidilmemesi bunların mahsurlarım arttırmaktadır.

Yukardan beri gelen satırları ben şimdi, 1966'nın son ayında, bu yan serisini hazırlarken kaleme almadım. Bunlar, Akisin 7 Eylül 1960 tarihini taşıyan sayısında çıktı ve ihtilâlden üç ay sonraki Türkiyeyi tarif ediyordu. Gerçi bir ihtilâlin üçüncü ayında ihtilâl idaresinin böyle tenkitlere müsaade etmesi onun iyiniyetinîn ve samimiyetinin delilidir ama, bir memleketin sadece iyiniyetle ve sadece samimiyetle başarılı tarzda yönetilemediği bir başka gerçektir. Eylülün başında, memlekette durum sahiden buydu. İhtilâl ateşi yüreklerde sönmeye yüz tutmuştu, yeni İktidar hatalı hareket ediyordu, belki hepsinden fenası, ne yapacağını, hangi yola sapacağını bilmiyordu. Komitede çarpışan cereyanlar ihtilâli bir o yana, bir bu yana itiyordu. İlk günlerde söylendiği gibi sivil idareye üç ay içinde geçmek imkânı kalmamıştı. Böyle bir imkân, 27 Mayıs sabahı vardı. O sabahtan sonra bir belirli yol tutulmuş bulunsaydı, bu netice elde edilebilirdi. Başka yol tutulduğundan artık başka netice mukadder olmuştu, İsmet Paşayla yaptığı Heybeliada Mülakatını takiben Cemal Gürsel aklındaki seçim tarihini millete de ilân etmişti: Seçimle kurulacak Meclis, en geç 29 Ekim 1961'de açılmış olacaktı. Seçimle kurulan Meclis 29 Ekim 1961'de açıldı. Ama bu, tarihin ilânından İtibaren İhtilâlin, biraz zor ve dolambaçlı da olsa bu hedefe yöneltilmiş olmasının sonucudur. Eylülün başında, ihtilâl kendi felsefesi Üzerinde dahi tereddütlüydü ve bilhassa iktidarı bırakmak istemeyen M. B. K. üyeleri, kendilerine kalmanın da anahtarını verecek olan formülleri orada ve burada ortaya atıyorlardı. Onlara karşı başka üyeler başka felsefe söylüyorlar, herşey karma karışık oluyordu.

Meselâ Alpaslan Türkeş o sıralarda, bir tamir gazetesine bir demeç verdi. Kudretli Albay şöyle buyuruyordu :

"Bası teşekküller hemen biran önce seçim yaptırıp seçim neticesine göre idareyi kendilerine bırakıp gitmemizi istiyorlar. Diğer ban teşekküller ise, rakipleri bulunan teşekküller karşısında taazzuv edip teşkilâtlarım tamamlayıncaya kadar seçimlerin geciktirilmesini İstiyorlar. Fakat bunun dışında bu yurdun, öyle iktidara gelecek hiç bir parti tarafından radikal bir şekilde ele alınmasına imkân olmayan davalarının ancak ve ancak İnkılâp idaresi tarafından halledilebileceği kimsenin hatırına gelmiyor."

Türkeş "kimsenin hatırına gelmiyor" derken mübalâğa ediyordu, zira kendisinin ve M. B. K. İçindeki taraftarlarının hatırında sadece ve sadece bu vardı.

O günler, Gürsel bir basın toplantısı yaptı. Biz, sual olarak bunu sorduk. Dedik ki :

"— Bazı çevrelerde toplumumuzun, davalarını demokratik bir sistem içinde halledebilecek olgunluğu kazanmadığı, bu bakımdan davaların ancak oy kaygısı taşımayan bir idare tarafından halledilmesi gerektiği fikri savunuluyor. Bu hususta ne düşünüyorsunuz?

Başkanın cevabı açık, kesin ve net oldu :

"— Böyle düşünenler türk milletine bühtanda bulunmaktadırlar."

Başkan bunu söylerken tam yanında Alpaslan Türkeş oturuyordu ve sarı bir yüzle tırnaklarım kemiriyordu.

Seçimi isteyen, seçimi süratle isteyen, seçimden asla vazgeçmeyecek olan elbette ki C.H.P. idi. Bunu, daha yazın başındaki bir demecinde "seçimlere bir an önce gitmekte sayılmayacak kadar çok milli menfaat vardır" diyerek bizzat İsmet Paşa millete ilân etmişti. Komite seçimsiz iktidarda kalmaya teşebbüs ettiği takdirde, karşısında İsmet Paşayı ve partisini bulacağında zerrece tereddüt yoktu. Bunu, M. B. K.'nin kalıcı üyeleri de, gidici üyeleri de mükemmelen biliyorlardı. İhtilâli gerçi C.H.P. kendi kuvvetiyle, bir halk hareketi olarak yapmamıştı. Türkiyenin tarihindeki bütün ilerici hareketler gibi, bu da bir ordu hareketiydi. Ama C H P. İhtilâlin temelindeki halk desteğinin en esaslı unsurunu teşkil ediyordu. O, İhtilâlin altından çekildiği zaman, İhtilâlin dayanacağı bir tek şey kalıyordu : Süngünün ucu. Süngünün ucunda bir iktidarın ise fazla rahat sayılamayacağım M. B. K.'nin, iktidar hırsıyla gözü dönmüş grupunun dışındaki üyeleri seziyorlardı.

1960ın yazında İsmet Paşa her gittiği yerde gene sevgi gösterileriyle karşılanıyordu ama, halk **C.H.P.'ye** kızmaya başlamıştı. Hatalı DP. İdaresine karşı **o** kadar cesaretle savaşan bu parti, şimdi **neden,** hatalar işleyen İhtilâl İdaresine kar**şı** çıkmıyordu. İhtilâlciler, âdeta **birer çocuk** fütursuzluğuyla **memleketin** hayati meselelerini karıştırırlarken **İsmet** Paşanın susması doğru muydu?

Ancak bunu bilenler, sadece onlar değildi İhtilâlden üç ay sonra, Eylülün başında, bilhassa Türkeş kanadından açık. veya az kapalı şekilde cesaret alarak oldukça tüylenmiş bulunan eski Demokrat çevreler de, ilk hedef olarak şunu seçmişlerdi : M. B. K. ile C. H. P.'nin arasını resmen açmak. "Resmen" diyorum, zira o tarihte, kapalı kapılar arkasında bir kısım M. B. K. üyesi C. H. P.'nin aleyhinde, bir kısmı C. H. P. kodamanı da M. B. K. hakkında zaten ağızına geleni söylüyordu ve çok zaman iplerin kopmak üzere olduğu intibaı uyanıyordu. Özdağlar ve Esinler, bu hücumları üstü hafif örtülü şekilde aleniyete bile intikal ettiriyorlardı ve C. H. P.'den bir sunturlu cevap almamalarım temin için İsmet Paşanın cam çıkıyordu. Ama bu, M. B. K.'ni C. H. P.'den ayırmak isteyenlere yetmiyordu. Arzuları Cemal Gürselin ağızından C. H. P. aleyhinde bir söz almak, bunu büyültmek, İsmet Paşanın mukabelesini çekmek ve İhtilâlin esasındaki "Ordu + C. H. P." unsurunu çözmekti.

Bu çözülür müydü? Hiç sanmıyorum. Zira Eylülün başında, M. B. K. artık Ordunun tek ve tam temsilcisi hüviyetini dahi kaybetmişti ve M. B. K. belki askerler arasında, siviller arasında olduğundan da fazla tenkit ediliyordu. Böyle bir ortamda Komitenin İsmet Paşa ve C. H. P. ile açık çatışma durumuna geçmesi, hiç olmazsa M. B. K.'nin mutlaka sonu olurdu. Zaten Cemal Gürsel, kendisine kurulan bütün tuzaklara rağmen böyle bir oyuna gelmedi ve kapalı kapılar arkasında söylediği sözler ne olursa olsun, C. H. P.'yi açıktan hiç bir zaman kıracak lâf etmedi.

Bu tuzakları ve tuzak arzulanan neticeyi vermediği halde girişilen gayretleri anlatmalıyım.

Bir basın toplantısı oldu mu, eski, Demokrat gazeteler Gürselin karşısına meselâ şöyle bir soruyla çıkıyorlardı:

"İnkılâbın daha ilk günlerinde bazı gazete ve mecmualar, Halk Partisini iktidarın müstakbel ve mutlak sahibi olarak göstermişler ve Parlâmenter sistemin biran önce tesisi gerektiğini ileri sürerek bu yoldaki neşriyata gittikçe hız vermişlerdir.

İdare ve halk efkârı üzerinde bir tazyik mahiyeti alan bu kabil neşriyatı, Hükümet: Temelini atmak istediği demokratik prensipler ve memleket hayrına yapacağı ıslâhatın ihtiyaç gösterdiği zamanı rahatça aşmak hakkına bir tecavüz telâkki etmiyor mu?"

Sualin cevabı içindeydi ama, Gürsel bu cevabı vermiyordu. O zaman, şu sual geliyordu :'

"İnkılâptan evvel, memleketi kardeş kavgasına götürecek derecede şiddetlenen siyasî parti çekişmelerinin Millî Hükümetçe alınan bir kararla yasak edilmiş olması memlekete huzur getirmiştir.

Ancak bu huzur ve sükûnu, sık sık gazetelerde beyanat vermek veya kendinden bahsettirmek suretiyle İhlâl eden parti liderlerinin bu hareketleri, zaruret olmadıkça Hükümet tarafından her zaman tasvip olunacak mıdır?"

Bu sual de sökmedi mi, üçüncüsünde, daha fasla dayanılamıyor ve İsmet Paşanın adı da ortaya çıkarılıyordu :

"Bundan bir müddet önce İnönü gazetecilere Demokrat Partinin kapatılmaması temennisini izhar eylemiştir. Halbuki bu Partinin, Cemiyetler Kanununa göre kongrelerini yapmadığından dolayı hemen kapatılması icap etmektedir.

Bu vaziyet karşısında bu Parti kapatılmayacak mıdır?"

Gerçi Gürsel cevaplarında dikkatli davranıyordu. Fakat tecrübesi, nihayet fazla değildi. Daha güzel söylenebilecek bir sözü, istismara imkân bırakacak şekilde ifade ettiği oluyordu. Yukarıya aldığım suallerden ilkine, hatırlarım, İhtilâlin başı şu cevabı verdi :

"— M. B. K. tarafından iktidar C. H. P.'ye değil, seçimi kazanan partiye devredilecektir. Bu parti pek âlâ, Halk Partisinden başka bir parti de olabilir."

Şüphesiz, politik tecrübesi daha fazla bir lider bunu şöyle söylerdi :

"— Bu parti pek âlâ Halk Partisi de olabilir, Halk Partisi olmayabilir de.."

Nitekim toplantının ertesi günü, o günler eski Demokratların en esaslı yayın organı olan Havadisin manşeti iki satardı ve şuydu : "Gürsel, iktidar C. H. P.'ye değil, seçimi kazanacak partiye devredilecek, dedi". Bunu gören C. H. P. liler, zaten M. B. K.'ne karşı buruk olduklarından, fazla ince eleyip sık dokumuyorlar ve söylenip duruyorlardı. Hele bir takım eski Demokrat kalemler, sırtlarım Türkeş ve arkadaşlarına dayayıp C. H. P., hatta şahsen İsmet Paşa aleyhindeki yayınlarına devam ettiklerinde bu partililerin sinirlilikleri azamî hududu buluyor ve gelip gelip liderlerine :

"— Nedir bu hal? Eskisinden beter olduk.." diye şikâyet ediyorlardı.

Bu kalemlerden bir tanesi, D. P. mahkeme kararıyla kapatıldığında D. P.'nin sonunun müsebbibi diye İsmet Paşayı göstermekten bile çekinmedi Ben o gün Ankaradaydım. Ankarada kalmış bulunan parti kodamanları hop oturup hop kalkıyorlar ve İsmet Paşanın sessizliğini, yumuşakbaşlılığını takbih ediyorlardı. Evet, bayağı takbih! Tenkit devri geride kalmıştı. M. B. K. içinde C. H. P. düşmanlığı vardı ama, C. H. P. içinde de aynı kuvvetle bir M. B. K. aleyhtarlığı her geçen gün biraz daha artıyordu. Tabii, her iki tarafın da elinde, buna sebep diye gösterilebilecek hadiseler eksik değildi. Ama temelde yatan, iki grupun birbirlerini kendi iktidarlarının manii diye görmeleriydi.

İsmet Paşa yazını Heybeliadada sükûnetle geçirmekte devam ediyordu. Denize giriyor, sık sık bize, Maltepeye geliyor, bazen de tstanbula iniyordu. Halk C. H. P. Genel Başkanını gördüğünde onunla ilgilenmekten, ona tezahürat yapmaktan geri kalmıyordu. Fakat İsmet Paşa düşünceliydi ve gidişi iyi bulmuyordu. İhtilâli rayına oturtmak hem M. B. K. içindeki dalgaların durdurulması, hem de kaynayan C. H. P.'yi sükûnete kavuşturmak ve onu İhtilâlin bir desteği olarak muhafaza etmek için şart haline gelmişti.

İsmet Paşa bunun fırsatını 9 Eylülde, yani C. H. P.'nin kuruluşunun ve İzmirıı kurtuluşunun yıldönümünde buldu.

Ağustosun son haftasında İsmet Paşalar, partinin Genel Sekreteri İsmail Rüştü Aksal ile eşini, kendileriyle birlikte bir kaç gün geçirmek üzere Heybeliadaya davet ettiler. Aksallar önce bize, Maltepeye uğradılar, kendilerini motörle karşıya attık. Poyrazın kuvvetli estiği, dalgalı bir gündü. Aksallar doğrudan doğruya Ankaradan geliyorlardı ve Genel Sekreter parti merkezindeki havayı biliyordu.

"— Oradaki dalgalar, buradakilerden de fazla" dedi.

Motörle iskeleye yanaşamadık, adanın etrafını dönüp Aksalları plâj tarafına çıkardık. Orada kendilerini bir araba bekliyordu. İsmet Paşa Genel Sekreterini görünce sevindi. Onu kucakladı, öptü. Hanımlar henüz bavulları açmamışlardı ki C. H. P.'nin iki lideri aşağıdaki oturma odasında kendi meselelerine dalmışlardı bile. Aksal Genel Başkana, Ankaradaki durum hakkında bilgi verdi. O tarihlerde Aksal, İhtilâl üzerinde nüfuzlu bazı subaylarla temas ediyordu ve Ordunun nabzının da nasıl attığını biliyordu. Komite üyelerinden bir kısmıyla münasebeti vardı. Nihayet, partililerin şikâyetlerini bizzat kendilerinden işitiyordu.

İsmet Paşayla Aksal, Heybeliadada koca bir on gün çalıştılar. C. H. P. 27 Mayısta halkın nazarında bir kurtuluş sembolüydü. Aradan üç ay geçmişti, artık o mevkii aynı yaygınlıkta işgal etmiyordu. Çok kimse diyordu ki: "C. H. P. eski iktidara karşı mükemmel mücadele etti. Bu iktidar şimdi bir sürü hata yapıyor. Niçin İsmet Paşa sesini çıkarıp ta bir şey söylemiyor? Yani C. H. P. bu yapılanları tasvip ediyor mu?'*

Tabii bu geniş kütleler o tarihlerde İsmet Paşanın ve partisinin nasıl müşkil bir durumda olduklarının farkında değillerdi. M. B. K. siyasî faaliyeti yasaklamıştı. C. H. P. kendi iç bünyesinde bir siyasî faaliyeti devam ettiriyordu, ama açıktan bir vaziyet almasına imkân yoktu. Halbuki, memleketin siyasî hayatı elbette ki durmamıştı, önemli meseleleri Komite, bazen çok hafifçe ele alıyordu. Bilhassa genç üyelerin

1960'da C.H.P.'nin Ankaradaki Genel Merkezi. Halk C.H.P.'yi İhtilâl İdaresinin hatalarına açıktan karşı çıkmıyor diye kınarken bu merkezin sâkinleri de İsmet Paşayı aynı sebepten tanıyorlardı. Hele bir takım eski Demokrat kalemlerin yeni idareyi seçimsiz işbaşında kalmak ve C.H.P.'ye karşı da tedbir almak yollarına itmelerine İsmet Paşanın ses çıkarmaması C.H.P. idarecilerini deli ediyordu. Hepsi, aceleciydiler ve liderlerinin sabrındaki keramete inansalar da bunun neticesi alınmadan rahat edemiyorlardı.

ortaya attıkları yok şunun sosyalizasyonu, yok bunun sosyalizasyonu lâfları bütün memleketi karıştırıyor, herkesi huzursuzluğa sevkediyordu. Bu konularda C. H. P.'nin görüşü neydi? İşte, bu söylenemiyordu. Bir, İsmet Paşa, o da parti başkanı sıfatıyla değil, manevî dokunulmazlığa sahip bir memleket büyüğü olarak zaman zaman fikrini açıklıyordu. Fakat bu, C. H. P. hakkındaki "bir şey yapmıyor" tenkitlerini silmeye yetmiyordu. Zaten İsmet Paşa da, zırt zırt konuşmak niyetinde değildi. İcap ettiğinde, derli toplu bir demeç vermek, perakende lâflardan kendisini kurtarmak yolunda bir karara varmıştı. İstiyordu ki ağırlığını koydu mu, bu ağırlık hissedilsin.

Aksal, Heybeliada görüşmelerinde bunu anladığım, buna hak verdiğini söyledi. Ancak, böyle bir ağırlığı koymanın zamanı gelmişti. İsmet Paşanın, İhtilâlin felsefesini yerine oturtması lâzımdı. Meşhur "9 Eylûl demeci" bu düşüncelerle hazırlandı.

Şimdi size, bir güzel "Ortanın Solu Hikâyesi" anlatayım. İsmet Paşayla İsmail Rüştü Aksal arasındaki Heybeliada görüşmelerinden yıllar sonra, C. H. P.'nin Genel Başkanı 1965 seçimlerinin arefesinde, partisinin yerini "ortanın solunda" olarak tarif edecek ve bu, gürültüler koparacaktır. Hatta bir çok kimse, bunun da nereden çıktığını soracaktır. Bunu soranların arasına, Aksalın bile adı karıştırılacaktır.

1960 Ağustosunun o son haftasında, Heybeliadada İsmet Paşa ve Aksal, 27 Mayıs hareketinden sonra C. H. P.'nin nasıl bir hüviyet alması gerektiği konusunu görüştüler ve memleketin yeni şartlarına tamamile uygun bir ruhla ortaya çıkmasının gerekli olduğu hususunda ittifak ettiler.

C. H. P. bir doktrin partisi olmak hevesinde değildi. Doktrin partilerinin artık sâdece eski kitaplarda -bir de bizim salon aydınlarımızın ağzında- kaldığı bir devirde elbet herkes Mersine giderken C. H. P. tersine gitmeyecekti. Ama mühim memleket meselelerinde C. H. P.'nin görüşünün ne olduğu hususu artık açık şekilde ortaya konulmalıydı. C. H. P. seçim propagandasını öyle bir platform üzerinde yapacaktı. Bundan evvelki seçimlerde hürriyet vaad etmek, hapsedilmiş gazetecilerin ıstıraplarını dile getirmek, iktisadî durumdan şikâyet etmek ve hırsızlıklara karşı bayrak açmak yetiyordu. Ama önümüzdeki seçimlerde seçmen başka ve daha ciddi plâklar isteyecekti. Türkiyede bir Eğitim Dâvası vardı. C. H. P. bu dâvayı hâl için nasıl bir reçete tavsiye ediyordu? Türkiyenin iktisadî kalkınmasını hangi yoldan gerçekleştirme kararındaydı? Personel politikası ne olacaktı? Silâhlı Kuvvetlerin statüsü hakkında ne düşünüyordu? İşçi meseleleri, grev, lokavt, toplu sözleşmeler, Toprak Reformu, vergi adaleti, sosyal düzen... Kısacası, "Temel Mesele" denilen mevzularda parti, iktidarı alınca ne yapacaktı?

Heybeliadadaki görüşmelerde C. H. P.'nin yeri, ortanın solunda bir yer olarak tesbit edildi ve bu tâbir, Heybeliadadaki evde, olduğu gibi kullanıldı. Bu söylediğim, havaya atılmış bir söz, boşlukta bir iddia değildir. C. H. P.'nin yıllar sonra, 1966'larda alacağı hüviyet 1960 Ağustosunun son haftasında, İsmet Paşanın kafasında mevcuttu. Bakınız, biz Akiste, Akisin 31 Ağustos 1960 tarihini taşıyan sayısında, Heybeliada görüşmesini nasıl ve hangi kelimelerle anlatıyorduk :

"Evvela, bir nokta üzerinde haldi olarak duruldu. C. H. P. mevcut bütün partiler içinde bugünün modası sosyalizmi en ziyade benimsemiş partiydi. Devletçilik, altı umdeden biriydi ve meselâ D. P. 1946 ile 1950 arasında liberalizmin, serbest teşebbüsün şampiyonluğunu yaparak muhalefet kampanyasını yürütmüştü. Gerçi iktidara geçince bütün o lâflar uçup gitmiş, geriye sâdece opportünizm kalmıştı ama C. H. P.'nin geniş halk kütlelerinin refahını en ziyade göz önünde tutan, sermayenin belirli ellerde terakümünün aleyhinde bulunan parti olduğunda zerrece tereddüt bahis mevzuu değildi. Şimdi, o istikamet biraz daha belirli şekilde tutulacak, memleket dâvalarının hâili daha sosyalizan bir görüşle mütalea olunacaktı. Bu, eski partinin sosyalistliğe heves ettiği mânasını taşımıyordu. Sâdece, i'lerin üzerine noktaları konacaktı. C. H. P. ortanın solunda yer alacaktı. Tabiî, daha solda partilerin kurulması imkânı daima mevcuttu. D. P.'den sağda boşalan yer de doldurulabilirdi. Zaten, bazı kimselerin sandıklarının aksine, bir değil, bir kaç yeni partinin kuruluş hazırlıkları yapılıyordu ve bunlar, kaba hatlar halinde muhtelif cereyanları tem* sil edeceklerdi."

İsmet Paşanın bir sözü, üzerinde hiç düşünmeden ortaya attığı öylesine görülmemiş bir hadisedir ki...

Aksallar Heybeliadadan Eylûlün 6'smda ayrıldılar. Beş gün için gelmişlerdi, on gün kaldılar. Arada İsmet Paşa, daha başka bazı temaslar yaparak durum hakkında bilgi aldı. Ağustosun son günü Prof. Hüseyin Nail Kubalı Heybeliadaya geldi ve anayasa çalışmaları hakkında malûmat verdi. Bu çalışmalar sürüncemede görünüyordu. Komisyonun iki üyesi, Tarık Zafer Tunaya ile İsmet Giritli, görevlerin-

den azledilmişlerdi ve bu, oldukça kaba şekilde yapılmıştı. Tasarının Komiteye ne zaman verilebileceği meçhuldü. Hisler, mantığa hakim olu-, yordu, hatta bilgi, hislerin emrinde çalışıyordu. Her halde İsmet Paşa, Kubalının anlattıklarından memnun olmadı.

Ondan bir gün evvel İstanbulun Emniyet Müdürü Albay Vahit Erdoğan İsmet Paşayı ziyaret etmişti. Eylûlün ilk günü ise Enver Güreli geldi ve "yeni parti" konusundaki bir takım teşebbüsleri, temasları, hazırlıkları anlattı. Yâni partiyi Cemal Gürselin istediği ve o konuda aktif rol oynadığı anlaşılıyordu. Yalnız, bunun nasıl olacağı hakkında henüz bir karar, bir ciddi gelişme yoktu.

İsmet Paşanın kafasında, 9 Eylûl günü vereceği -ve sonraki hadiselerin yönünü tayin edecek olan- demeci, Çarşamba akşamı hazırdı. Beni Heybeliadaya çağırdı ve bunu yazdırttı. Perşembe günü tekrar gittim, İsmet Paşa metin üzerinde çalıştı. Bir gün sonra, 9 Eylûlde, partisinin il gençlik kolu yönetim kurulu kendisini Heybeliadadaki evinde ziyaret edecekti. Bu ziyarette gazeteciler de bulunacaklardı. İsmet Paşa, hazırladığı metni -yedi daktilo sayfası tutuyordu- orada okuyacaktı. C. H. P.'nin İstanbuldaki idarecileri, partilerinin kuruluş yıldönümünü kutlamak için şehirde bir toplantı yapmak istemişlerdi. Siyasî toplantılar yasak olduğundan bu fikirlerini resmî yöneticilere açmışlardı. Resmî yöneticiler bundan vazgeçilmesini, dostane tavsiye etmişlerdi. Toplantıda İsmet Paşa da bulunacaktı, bir de siyasî demeç verecekti, bu nasıl, siyasî toplantı hüviyetinden

1960 yazında İsmet Paşa ve eşi C.H.P. Genel Sekreteriyle eşi Jale Aksalı on gün Heybeliadada misafir ettiler. Bu on gün içinde İsmet Paşa ve Aksal memleketin durumunu, İhtilâl İdaresinin tutumunu, ihtilâlciler arasındaki değişik temayülleri ve bilhassa C.H.P.'nin istikbalini görüştüler. C.H.P.'nin "Ortanın Solu"nda bir parti haline gelmesi karan orada verildi ve bu tâbir ilk o zaman kullanıldı. Buna Aksalın bile şimdi hatırlamaması kabildir ama, Allahtan bunun yazdı bir delili mevcuttur.

kurtulabilirdi? İl gençlik kolu yönetim kurulunun ziyareti bundan dolayı kararlaştırıldı.

1960'ın 9 Eylûlü bir Cumaydı. Motörle, erken saatte Adaya geçtim. Gençler, Başkanları Alev Çoşkunun idaresinde, saat onda geleceklerdi, İsmet Paşa ne bir yere geç kalmaktan hoşlanır »ne de bekletilmekten. Saat on olup ta gençler görünmeyince bana :

"— Dışarı çık da, bir bak.." dedi.

Dışarıya çıktım. Baktım gençler merdivenin altında bekliyorlar.

"— Hayrola? diye sordum.

Gülerek anlattılar. Partinin kuruluş yıldönümü olduğu için Genel Başkanlarına takdim edilmek üzere bir de buket hazırlamışlar. Fakat iskeleye çıkarken, buket denize düşmüş. Ne yapsınlar? Becerikli Alev Çoşkun hemen yandaki evin bahçesine girmiş. Orada, Ali Sohtorikler oturuyorlardı. "Eh" diye düşünmüş, "Sohtorik de bir kaç çiçeğini koca İsmet Paşadan esirgeyecek değil ya!.." Bahçeden koparacağı çiçeklerden buketi yeniden yapacakmış, sonra yönetim kurulu hep beraber içeriye geleceklermiş.

"— Haydi, siz gelin. Paşa bekliyor" dedim.

Gençler, gazeteciler, fotoğrafçılar hep beraber, evin alt katındaki salona girdik. İsmet Paşa misafirlerine lokum ikram etti, gençlerle gazetecileri büyük yemek masasının etrafına oturttu. Kendisi de masanın başına geçti.

Masa, gazetecilerin hiç yabancısı değildi. 27 Mayıstan evvelki, o milletin direnme hakkını dile getiren ve her biri, bilhassa Menderese şamar mahiyetinde olan demeçlerini İsmet Paşa gazetecilere aynı masa etrafında not ettirmişti. D. P. Genel Başkanının Balıkesirdeki, idam sehpaları kurma tehdidine o masada cevap vermişti. ihtilâllere sokak serserilerinin değil, siyaset serserilerinin yol açtığım orada ifade etmişti. Türk milletini D. P. liderlerinin hiç tanımadıklarını, türk milletinin hürriyetsizlik idaresini asla kabul etmeyeceğini o masada haykırmıştı. Gazeteciler aşina yüzlü iskemlelere sıralandılar. Tecrübeli devlet adamının gene önemli bir şey söyleyeceğini mesleklerine has altıncı hisleriyle sezmişlerdi. Bunda yanılmadıklarını hemen anladılar.

Ertesi gün bütün gazetelerde manşet, İsmet Paşanın sözleriydi.

İsmet Paşa konuşmasına, 9 Eylûlün iki

İsmet Paşa, basın toplantısında. Sağ başta oturan, Alev Coşkundur. 27 Mayıs İhtilâli 27 Mayıstan 9 Eylûle kadar bir mecraya girmemiş, sular bir o yatağa, Ur bu yatağa sokulmak istenmiştir. Bugünkü mecra İhtilâle, 1960 Eylûlünün 9'unda, İsmet Paşanın yaptığı bir konuşmayla verilmiştir.

mânasıyla başladı: tamirin kurtarılışı ve C.H.P.-nin kuruluşu. Bunu, demokratik gelişmemizdeki gecikmelerin sebebi takip etti. İsmet Paşa, Atatürk'ün iki defa parti kurdurttuğunu, fakat devrimlerimizin yeni olmasının çok partili hayatın devamına imkân bırakmadığını söyledi. Sonra, 1945 denemesine geçti. 10 Eylûl 1960 tarihli gazetelerde yayınlanan bu demeç mutlaka bulunup okunmalıdır. Zira İsmet Paşanın, belki de hayatındaki en önemli konuşmalarından biridir ve çok hadiseye ışık getirmektedir. İsmet Paşa şöyle dedi:

"—1945 devrinde ben söz sahibi idim. Belirtmem lâzımdır ki rolüm Atatürk'ün her iki tecrübedeki rolünden ehemmiyetli şekilde farklıdır. Ben demokratik sahayı açtım. Oraya çıkacak olanları kendim seçmedim. Herkese aynı şansı tanıdım."

İsmet Paşa bunu takiben, yaşayabilecek

bir yeni demokrasi tecrübesine neye dayanarak girdiğini anlattı. Söyledikleri şuydu:

"- 25 sene içinde milletimizin, demokratik rejimin başlangıç hastalıklarına dayanacak bir bünye sağlamlığı kazandığına inanıyordum. Benim kanaatimce Cumhuriyetin ve inkılâpların serbest bir siyasî hayatta millet tarafından korunmasının tecrübesi samanı gelmişti. 25 senede yeni kuşaklar yetişmişti. Milletin çokluğunu teşkil eden 26 yasını doldurmuş nesil lâtin harflerinden artık geri döndürülemezdi. Bu nesil inkılâpları, hayatı ve İstikbali namına mutlaka savunacaktı. Milletin yarısını teşkil eden kadınların ileri zümresi eski hayata dönmeye tahammül edemeyecek kadar yeni hayata girmişti."

İsmet Paşa bu hesaplarının 16 yılda nasıl bir netice verdiğinin tahlilini bundan sonra yaptı. Kazançlarımız vardı, kayıplarımız, yani yaşadığımız fena devirler vardı. Korkulan hastalıklar, 1945'te tahmin olunandan daha ağır seyretmişti. Ama en çok endişelenilen husus tahakkuk etmemişti. İsmet Paşa bunu şöyle ifade etti:

"— Demokrasiye girince, geri cereyanların hem yaygınlıkları itibariyle, hem kötü siyasetçilerin yardımıyla nihayet memlekete hâkim olacakları ve Türk Cumhuriyetinin bütün esaslarıyla tahrip olunarak eski Ortaçağ hayatına millet reyiyle döneceğimiz vahimesi boşa çıktı."

İsmet Paşa bu neticenin, evet, ıstıraplı ve pahalı alındığını kabul ediyordu. Bunun bedeli, bir ihtilal olmuştu. Ama "Eğer 1950'de sorumluluğu devir alanlar orta çapta insaf, ehliyet ve ideal sahibi olsalardı şimdi cemiyet olarak ve iç politika alanında elli sene daha ilerde bulunacaktık."

İsmet Paşanın demeci, bu, tarih için getirdiği ışıktan sonra günün konusuna geliyordu ve o kısmıdır ki İhtilâlin kaderini tayin ediyordu. İsmet Paşa dedi ki:

"— Üç ay zarfında, 27 Mayıstan evvelki cemiyet ve siyaset hayatımızı artık hatırlamaz olmuş gibi bir halimiz vardır."

Bunu, hatırlattı da.. Geçen İktidar başındakiler yeni usul marifetlerle hiç bir zaman seçimi kaybetmemek hayaline kapılmışlardı. Polis ve jandarma elde bulunursa, adalet tesir altına alınırsa, söz söyleyebilecek vatandaşlar nimetle ve kahr ile susturulursa ve serbest fikir söylemek basında ve Büyük Mecliste imkânsız hale getirilirse halk kıpırdayamaz, anlayamaz ve âciz kalır sanılmıştı. 27 Mayıs böyle bir devre nihayet vermişti.

Gazeteciler dikkat kesilmişlerdi. İsmet Paşa gayet ağır, kelimeleri tane tane telâffuz ederek hemen o ay içinde Kudretli Albay Alpaslan Türkeşin, ondan iki ay sonra 14'lerin, nihayet askeri idare devrinin istikbalini tam bir kesinlikle tâyin eden şu sözleri söyledi:

"—- 27 Mayısı, millet içinde siyasî partilerin birbirile çekişerek halkı saçsaça başbaşa getirmeleri üzerine ordunun kavgaya tutuşanları ayırması suretinde görmek çok yanlış ve çok zararlı bir teşhistir. Böyle bir teşhis, zorbalık yolunu tutmuş olan, aslında millet azınlığını teşkil eden zümre ile millet hakları için hapishanelerde ve meydanlarda canla başla mücadele edenleri, yani sor kullanarak milleti köle haline getirmek isteyenlerle millet haklarını korumaya çalışan gençleri ve yaslıları, millet çokluğunu teşkil eden asıl halkı aynı gözle görmek, olur. Eski iktidar her suretle meşruiyetini kaybetmiş bir azınlık idi."

Her askerî ihtilâlin beraberinde mutlaka getirdiği "Bu demokrasiyle, partilerle, politikacılarla, işte, olmuyor! Memleket otoriter bir idareye muhtaç" felsefesi Türkiyenin 27 Mayıs İhtilâlinde bir 9 Eylül günü, Heybeliadada, İsmet Paşanın bu sözleriyle gömülmüştür ve yerini "Hedefimiz demokratik rejim î" parolasına bırakmıştır.

Gelecek Yazı

Demeç havayı değiştiriyor ve Kudretli Albayın dişleri sökülüyor

Osman Bölükbaşı
***Ağzını** açtı..*

Ferruh Bozbeyli
..ve *gözünü yumdu*

barını gölgeleyebilecek bir iddianın açığa çıkması için verdiğini söyledi. Ama, konuşma tarzı ile, zaman zaman Bölükbaşıyı itham etti ve iddianın iftiradan ibaret olduğu havasını yaratmaya çalıştı.

Sonra Bölukbaşı, elinde teypi, çantası ve yığınla doküman Olduğu halde kürsüye geldi ve iddiasını sanki ispatlıyamıyacakmış gibi çekingen bir eda ile konuşmaya başladı. İddia şuydu: Geçen devre Başbakan, Meclis kürsüsünde bir konuşmasında "seçimleri yenileriz" demiş, sonra bu, "politik" bulunmamış ve yalanlanmıştı. MP'liler Meclis tutanaklarını incelemişler ve tutanak ile teyp bandının tahrif edildiğini tesbit etmişlerdi. Bununla ilgili iddialarını ortaya atınca, Meclis Başkanı Bozbeyli, konunun inceleneceğini söylemiş, fakat bu inceleme görevini ısrarla Meclis baskınına adı karışan AP'li İdare Âmirine vermişti. Bunun üzerine MP bu incelemeye itiraz etmişti. Sonradan TRT'de Başbakanın "seçimleri yenileriz" cümlesini aynen saklıyan mühürlü bir band olduğu öğrenilince, sahtekârlığı yapanlar, kaşla göz arasında ses bandlarını eski hale sokuvermişlerdi. Şimdi de AP'liler araştırma önergesini kendileri veriyorlardı.

Beklenmiyen vesika

"Bölükbaşı,

"— Yalnız, bir şeyi unutmuşlar" dedi ve bunun ne olduğunu açıkladı: Olayın cereyan ettiği tarihte MP, Başkanlık Divanına başvurarak, onaylı tutanak örneği istemiş ve almıştı. Bu tutanak örneğini Bölükbaşı Meclise okudu. Bunda, Demirelin "seçimleri yenileriz" sözü yoktu. Yani bu, tahrif edilmiş, sonra da gerçek şekline sokulmuş tutanakların, ilk tahrif edildiği sıradaki durumunun delili idi. Bölükbaşı, elindeki fotokopileri, oturumu yöneten Nurettin **Oka** bir espri ile verdi ve,

"— Bunu bulmak için bir gece saatlerce kütüphanede araştırma yaptım. Sabah sekizde buldum ve Arşimet gibi 'buldum, buldum' diye bağırdım" dedi.

AP sıralarında sanki kutup rüzgârı esiyordu.

Şimdi mesele, büyük bir önem ve vehamet kazanmıştır. Çünkü tutanakların ve bandların önce tahrif edildiği, sonra da iş anlaşılınca eski şekline sokulduğu delille ortaya konmuştur. Araştırma önergesini, beklenmeyen delili hesaba katmadan veren AP'lilerin ne yapacakları, önergeye müspet oy kullanıp kullanmıyacakları merakla beklenmektedir.

Bu olay, İnönünün meşhur "Eşkiyanm gece ne yapacağı belli olmaz" cümlesini tekrar hatırlara getirdi.

Yugoslavya

"Vardar ovası.."

Bundan bir süre önce, Yugoslav Devletinin dâvetlisi olarak Yugoslavyaya bir gezi yapan iktisat yazarımız Dr. Reşat Titiz, bu, kendine özgü metodla kalkınan ülkeye ait izlenimlerini birkaç yazıda topladı. Aşağıda, bu yazıların ilkini bulacaksınız.

Çarşıdaki dağın adı, Karadağ. Üskübü ikiye bölüp geçen nehir, Vardar nehri. Etrafı çeviren geniş ovaya Vardar ovası diyorlar. "Karadağdan kalkan kazlar" Vardar ovasında yine uçuyorlar. Üsküp, yüzlerce cami, hamam ve mescidi ile bir Anadolu şehri. Ve Üsküpte, petro-kimya sanayiinin en büyük ünitesi "Ohis"in İşçi Konseyi üyeleri ile geniş bir salonda tartışırken, gözlerimiz duvardaki renkli haritaya ilişiyor. Üsküpten İstanbula olan mesafe, Üsküpten Ljubljana'ya olan mesafeden daha yakın. Fakat neden, bu iki komşu ülke birbirinden bu kadar uzak ve habersiz?' Oysa, Yugoslavyadaki türk asıllı ailelerin belki de yüzde 80'inin yakınları Türkiyede. Komşu olmak ve bu uzaklık... Doğrusu, anlaşılır şey değil.

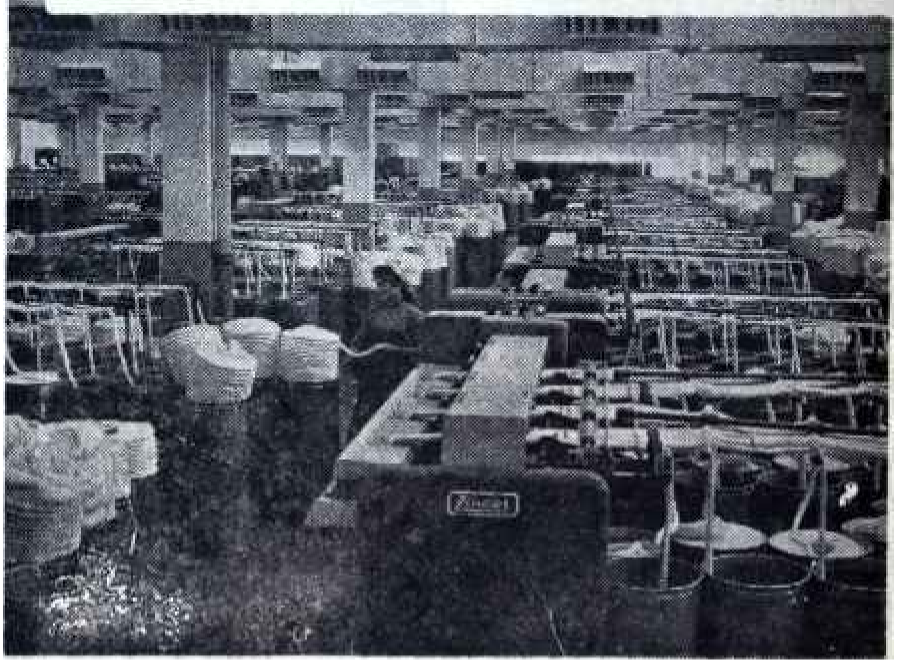
Balkanların bütün ülkeleri dikkat çekicidir. Eski uygarlıkların geçit yolları üzerinde, hattâ bu geçitlerin dört yol ağzında bulunmaları, bu ülkelerin çeşitli yönlerden eşsiz sayılan gelişmelere itmiş ve zorlamıştır. Yunanistan, Bulgaristan, Romanya, Arnavutluk ve Macaristan bir dereceye kadar bir birlik ve benzerlik gösterirler. "Üniter" olmaktan uzak bulunmalarına rağmen, gerek iklim ve tabiat şartları bakımından, gerekse insan malzemesinin çeşitliliği yönünden bütün bu ülkelerden kesin çizgilerle ayrılan diğer bir. Balkan ülkesi daha vardır: Yugoslavya.

20 milyonu biraz aşan nüfusu ve Türkiyenin yarısına ulaşan yüz ölçümü ile tam bir mozayik görünüşünde olan Yugoslavya, sinesinde onbeşi aşkın etnik grupu barındırmaktadır. Bu çeşidi grupların her biri ayrı din ve mezhebe bağlı bulunmakta ve dinlerinin gereğini, hiç bir müdahale ile karşılaşmadan, serbestçe yerine getirmektedirler. Bu bile, Yugoslavyada insan unsurunun yerini ve önemini anlatmağa yeterli bir işarettir.

İnsan unsurunun yanında, iklim ve tabiat şartlarındaki değişiklik ve sonsuz farklılık da önemli bir faktördür. Kuzeyde, Slovenya ve Voyvodinanın hem iklim, hem de toprak zenginliği bu bölgeleri erken ve hızlı bir gelişmeye âdeta zorlamıştır. Slovenya, Voyvodina, Sırbistan ve Hırvadistanın büyük bir bölgesinin hiç bir Batı Avrupa Ülkesini imrendirmeyecek kadar gelişmesine ve ekonomik kalkınmasını sağlamış bulunmasına rağmen, ülkenin güney ve güneydoğu bölgeleri tipik bir "az gelişmiş ülke" manzarası göstermektedir. Türklerin büyük çoğunluğunun bulunduğu Makedonya, arnavutların ezici bir çoğunlukta olduğu Kosova, müslümanların en yoğun bir şekilde toplanmış bulundukları Bosna-Hersek ve Karadağ Cumhuriyeti, yugoslav ekonomisinin büyük sorunları arasında yer alan ve kalkınması için uğraşılan az gelişmiş bölgelerdir. İtalyada kesinlikle görülen kalkınmış Kuzeye karşı, az gelişmiş Güney problemi, ayni ölçülerle, Yugoslavya için de söz konusudur. Arazisinin dağlarla kaplı olması, tarıma elverişli toprağının az bulunması Adriyatik kıyılarını da, ekonomik az gelişmişliğe mahkûm etmek istemişse de; turizm dâvasında Yugoslavyanın aldığı mesafe ve hızlı örgütlenme. Dalmaçya halkının hayat' seviyesini haysiyetli bir noktada muhafaza etmiştir.

Rakamların dili

Tabiat, toprak, iklim ve insan unsurları yukarıda kısaca anlatılan Yugoslavyanın 1945 yılından bu yana giriştiği kalkınma hamlesi, aynı nedenlerle daha çok dikkat çekici bir hale gelmektedir. 1945 yılında ekonomik alt-yapı tesislerinin hemen hepsinden yoksun bulunan Yugoslavya, ulusal kurtuluşu ite birlikte, ekonomik kurtuluş yoluna da hızla girmiş ve bugün küçümsenmeyecek sonuçlar elde etmesini bilmiştir. Nitekim, Yugoslavyanın kaderinde Söz sahibi olmuş her iktisatçı ve plâncı, savaş sonrası dönemin en hah kalkman ülkeleri arasında Yugoslavyayı saymaktan ayrı bir zevk duymaktadır. Birleşmiş Milletlerin yayınlamakta olduğu yıllık istatistik bültenlerine bir göz atmak, söz konusu gelişmenin hızı, hacmi ve niteliği hakkında kesin bilgiler edinmeye fırsat verecektir. 1952 ile 1962 yılları arası dönemi işaret eden Birleşmiş Milletler istatistikleri, Yugoslavyanın insan başına düşen ortalama kalkınma hızının -bütün ürünleri kapsayan toplumsal üretim söz konusudur- yüz-

Üsküpte bir tekstil fabrikası

• *El işlerse dil övünür.*

de 7.6 ile, dünyanın ikinci ülkesi olduğunu göstermektedir. -Yüzde 8.25 ortalama hız ile Japonya birincidir-. Ayni dönemdeki tarımsal ürünlerdeki ortalama artış bakımından, İsrail ve Sovyetler Birliğinden sonra, yüzde 3.69 ortalama artış hızı ile üçüncü yeri yine Yugoslavya işgal etmektedir. -İsrailin yüzde 8.95 ve Sovyetler Birliğinin yüzde 5.01'dir-. Sanayi mamûllerindeki ortalama artış açısından bakılınca, Yugoslavyanın üçüncü yeti rahatlıkla muhafaza ettiği görülür. Ayni dönemde Yugoslavyanın yüzde 12.10 oranındaki sanayi mamûllerinde kaydettiği hızı, yüzde 15.04 ile Japonya ve yüzde 13.51 oranındaki hız ile Bulgaristan geçebilmiştir.

Bütün bunlar, Yugoslavyada insan başına düşen millî gelir payı olarak ifade edilmek istenirse, gelişme ile ilgili durum daha iyi aydınlanmış olur. İkinci Dünya Savaşma girmeden önce, fert başına düşen millî gelir payı ortalama 140 dolar civarında iken, 1964 yılı rakamlarına göre, bu miktarın 500 doları aştığı görülmektedir*

Bu hızlı kalkınmanın Yugoslavyanın tüm bünyesi üzerinde meydana getirmiş olduğu köklü değişikliğe de işaret etmek gerekir. 1945 yılından 1964 yılına kadar olan ondokuz yıllık dönemde, Yugoslavyanın sanayi üretimi yedi misline çıkmıştır. Bu, eşine az rastlanır kalkınmanın ülkenin toplumsal yapısını altüst ettiğini söylemeğe, herhalde lüzum yoktur. İkinci Dünya Savaşını izleyen yıllarda, Yugoslavya nüfusunun yüzde 75 kadarı kırda yaşamakta ve özellikle tarımla uğraşmaktaydı. Sanayileşme temposuna uygun olarak hızlı bir şehirleşmenin de başlamış olması, kırda yaşayan yüzde 75lik kitleyi, sanayileşmekte olan bölgelere sürüklemiştir. Bugünkü duruma göre, yugoslav halkının yüzde 45'den azı kırda yaşamakta ve tarımla uğraşmaya devam etmektedir. -Bu oran, dünyanın en çok kalkınmış olan ülkesi Amerika Birleşik Devletlerinde yüzde 7'dir-. Ülkenin sanayileşmesi durmayacağına ve tarım hergün biraz daha makineleşeceğine göre, kırda yaşayan nüfusun önümüzdeki yıllarda da azalmaya doğru gideceğini söylemek kehanet olmayacaktır

Örneksiz bir deneme

Sanayileşmenin yanısıra, Yugoslavyanın tarımda elde etliği sonuçlar da, üzerinde dikkatle durularak, etraflı bir incelemeyi gerektirecek özelliktedir. Zengin Voyvodina bölgesinde, Tuna nehrinin iki tarafındaki toprakların sulanabilir hale getirilmesinden sonra, rahatça, yılda iki ürün alınır duruma gelinmiştir. Bu bölgenin mısır, lahana ve buğday gibi tarımsal ürünler bakımından dünyadaki en iyi sonuçlan aldığım söylemek mümkündür.

Hayvancılık, üretilen et ve süt . bakımından da gelişme, ihmâl edilemeyecek bir hıza doğru yükselmektedir. Örneğin, bu yıl üretilen etleri muhafazaya yetmeyen Yugoslavyadaki soğuk hava depolarının yanında, İtalyadaki bazı soğuk hava depolan kiralanmış ve fazla etler ancak İtalyada depolanabilmiştir.

Özet halinde açıklanmaya çalışılan bu ekonomik gelişmenin anahtarlarının başında, yugoslav ekonomisine tanınan geniş "ademi merkeziyetçilik" gelmektedir. Devlet müdahalesinin kötü örneklerini bugün latifeler halinde anlatılan birer anı kabul eden yugoslavyalılar, tamamen siyasal kaygılarla kurulan ve nüfuzlu politikacıların zorlamalarının ürünü olan "politik fabrikalar" kurma döneminin çok gerilerde kaldığım, gizlenilmeyen bir sevinçle söylemekten geri kalmamaktadırlar.

Şu anda Yugoslavyada en çok sözü edilen bazı terimler ve deyimler, günlük yaşantının her bölümünde işitilmektedir. Özellikle, "yatırım", "verim", "düşük maliyet", "rekabet edebilir fiyat", "kalite", "zevki gelişmiş ve İyi biçimde mallar" ve "perspektif gibi bazı sözcükler, dünya piyasalarında rekabete karar vermekten başka çaresi olmayan Yugoslavyalıların günlük lûgâtçelerinin en çok kullanılan sözleridir.

1965 yılının Temmuz ayı sonlarında, Yugoslav Federal Meclisi, yıllardanberi üzerinde çalışılan bir reform tasarısını oylamıştı. Çoğu kez yanlış anlaşılarak, sadece ekonomik bir reform sanılan söz konusu değişiklik, temelinde ekonomik kaygıların bulunduğu, fakat toplumun her bölümünü kapsayan geniş bir reform hareketidir. Gelişen toplumsal ilişkileri, keza hızla gelişmekte olan ekonomik ilişkiler üzerine oturtmak gereği, bu reformları zorlayan nedenlerin başında yer almaktadır. Böyle bir reforma gidilmemesi halinde, ekonomik ve toplumsal ilişkilerin çelişkiler içine düşerek, kalkınmayı aksatacağı gibi, toplumun her katında rahatsızlık ve huzursuzluklar yaratacağı biliniyordu. Bu nedenle, girişilen reformların açıklanması, Yugoslavyadaki gelişmenin isabetli bir analizi olacaktır.

Yugoslavyada tütün plânlaması

Örnek çalışma

Dış Ticaret

Karpuzlu kalkınma

AP ve onun başı Demirel, ekonominin her dalı ile ilgili "nurlu ufuklar" edebiyatını sürdürmektedirler. Hiç bir fırsatı kaçırmak istemeyen Başbakan, dikkatleri iyim' ser sahillere çekmek çabası ile, üretimden tüketime kadar her konuda "cennet" vaadetmekten geri kalmamaktadır. Oysa Türkiye, Demirelin göstermek istediği gibi, tozpembe bir manzara arzetmemektedir. 1966 Bütçesinin, Aralık ayının ortalarına gelinmiş olmasına rağmen, başlangıçtaki açığı aynen muhafaza etmesi, gelirlerin düşük seviyedeki seyrinde ısrarı, önemli devlet borçlarının ödenememesi, şimdiye kadar inatla inkâr edilmiş olmakla birlikte, petrol, gaz, benzin, mazot gibi akaryakıt maddelerine ve tekel mamullerine zamlar yapılması, ayni zamların elektrik ve kömüre de sirayet edeceği yolundaki kararlar, Türkiye insanını iyimser olmaktan alıkoyan nedenlerin başında gelmektedir.

Ekonomik bünyede gereken değişimi yaparak, tarım ürünleri ihracatçısı olmamız yanında, sanayi mamûlleri ihracatçısı olamadığımız sürece bütün nurlu demeçler havada sallanıp kalmaya mahkûmdur.

Türkiyeyi çevreleyen küçük komşularımız bile, düne kadar Türkiyenin bir eyaleti halinde, Türkiyeye göre daha geri bir bünyeye sahip iken, bugün dış ticaret hacimlerinde sanayi ürünlerine ayırdıkları yerin artması konusunda bizi fersah fersah geçmişlerdir. Küçük ve sade motörlerden tutunuz da, bazı sanayi mamulleri dahi ihraç edebilecek duruma yükselen dünkü eyaletlerimiz yanında, Türkiye, tek bir sanayi malı ihraç edememe rekorunu muhafaza etme zavallılığı içinde bulunmaktadır.

Sarımsaklı ufuklar

Türkiyenin yaptığı ihracat ve Türkiyeye vaki olan ihraç talepleri ile ilgili bir haftalık haberlere göz atmak, dış ticaretteki gelişim grafiği hakkında kesin bilgiler edinmeye yeter. En tipik görülen üç küçük haber, duruma ışık tutması bakımından ilgi çekicidir.

"Adana 4 - AA — Bir İtalyan firması, ülkemizden sarımsak almak için talepte bulunmuştur. Ticaret Odası yetkililerinin verdikleri bilgiye göre, italyan firmasının talebi, ilgili türk ihracatçılarına duyurulmuştur."

İkinci haber daha da ilginçtir :

"Adana 4 - AA — Nijeryanın Logos şehrinde faaliyet gösteren İbukin Trading Stores firması, ülkemizden tahta kaşık ve tarak satın almak istemektedir. Ticaret Odasından verilen bilgiye göre, firmanın çeşitli mal talepleri arasında ayrıca gözlük camı, hakiki renkte düğme, kalem traş, ekmek bıçağı ve şosonlar yer almaktadır."

Hele üçüncü haber, "kalkınmanın ayakları altına karpuz kabuğu" niteliğini taşımaktadır :

"Mersin 9 - AA — İlgililerden alınan bilgiye göre, Eylûl ayından bu **yana** Mersin limanından Ürdün, Kuveyt ve Suriyeye 85 bin 130 Ura tutarında, 46 ton karpuz çekirdeği ihraç edilmiştir. Karpuz çekirdeği için yeni talepler beklenmektedir."

İhracatı geniş tarım ürünlerine dayanan ve ayni zamanda ekonomik kalkınmanın öngördüğü ağır yatırımları yapmak iddiasında olan ülkelerin halleri -ortadadır. Tarımları bazı norm ve standartlara ulaştırılmış ve ürünleri ihracat için aranır hale gelmiş ülkeler dahi kalkınmalarını bu **tip** çabaya bağlamaktan çoktandır vazgeçmişlerdir. Oysa, Türkiye 1966 yılında bile sarımsak, tahta kaşık ve karpuz çekirdeğinden sağlanacak dövizlerle ekonomik kalkınmaya ulaşabileceğini sanmaktadır. Bu hayale inanacak tek bir aklı başında adamın bulunacağı sanılamaz.

Fakat yöneticiler önce kendilerini, sonra halkı bu masala inandırmak için uğraşmakta devam etmektedirler.

Rodezya

Bir yıl sonra..

Bundan aşağı yukarı tam bir yıl önce Rodezyanın İan Smith'in peşine düşen beyazları tek taraflı bağımsızlıklarını ilân ettikleri zaman, İngiliz Başbakanı Wilson, bu isyanı ekonomik zorlama tedbirleriyle bastırabileceğini sanmış ve "bu tedbirlerle âsileri yola getirmek bir, ay meselesi değil, hafta meselesidir" demişti. O sözlerin üzerinden bir yıl geçmiş, fakat Rodezya beyazlarına, ülkedeki siyahlara yönetim üzerinde süz hakkı tanıtmak hâlâ mümkün olamamıştır.

İngiliz Başbakanı Wilson, İngiliz Devletler Topluluğu üyelerinin ve Asya - Afrika ülkelerinin büyük baskılarına rağmen, rodezyalı âsilere karşı kuvvet kullanmaya yanaşmamaktadır. Zaten, tek taraflı bağımsızlık ilân edilmeden önce bile, günün birinde Rodezya beyazlan böyle bir bağımsızlığa giderlerse kuvvet yoluna başvurmayı hiçbir şekilde düşünmediğini açıkça ilân etmiştir. Sonuçlan ölçülüp biçilmeden söylenmiş bir söz değilse, bunun, lan Smith ekibini tek taraflı bağımsızlığa teşvikten başka bir işe yarayabileceğini düşünmek mümkün müdür? Nitekim, yanmamıştır da...

Rodezyaya karşı uygulanan ekonomik zorlamalar zorunlu kılınmadıkça, bunların âsi beyazları yola getirmesi elbette ki beklenemezdi. Portekiz ve Güney Afrika Birliği gibi sömürgeci zihniyetli ülkeler bir yana bırakılsın, İngilterenin tacirleri bile kendi hükümetlerinin koyduğa yasağa aldırış etmemişlerdir. Rodezya tütünü, doğrudan doğruya değilse bile, Mozambik veya Güney Afrika Birliği üzerinden İngiltereye akmaya devam etmiştir.

Ekonomik zorlamalarla 4 milyon siyahın 220 bin beyazın buyruğundan kurtulamıyacağını pek iyi bilen İngiliz Devletler Topluluğu üyeleri -bunlann çoğunluğunun renkli olrlıgu unutulmamalıdır- bundan üç ay kadar Önce yapılan Londra toplantısında Wilson'u kuvvet kullanmaya razı etmek için çok uğraşmışlardır. Hattâ Zambia, Topluluktan ayrılacağını söyleyecek kadar Heri gitmiştir. Fakat Wilson, İan Smith'i Kasım tonuna kadar yola getireceğine söz vererek. Topluluğun parçalanmasını zor önlemiştir.

..aynı yerde buluşalım!

Bu sözünü yerine getirmek çabasıyla, İşçi Başbakan, önceki haftanın sonunda İan Smith'le Akdenizdeki "Kaplan" zırhlısında buluşmuş ve Smith'tcn, anlayışlı olmasını istemiştir. Gerçekten Wilson'un tekliflerini bundan başka biçimde yorumlamak mümkün değildir. Smith'ten bütün istenen, hükümetine iki siyah Bakan alması, görünüşü kurtarmak için egemenliğin ve silâhlı kuvvetlerin denetiminin yeniden İngiltereye devridir. Yoksa, yönetimin değil siyahlara devri, siyahların buna hazırlanması bile söz konusu değildir. Bu teklifleri deniz üstünde kabul eden İan Smith, Salisbury'ye döner dönmez, kabinenin zoruyla Wilson'a "Hayır" demiştir.

Bunun üzerine Rodezya sorunu, şimdi yemden, ilk başladığı noktaya dönmüştür. İngiltere gene ekonomik tedbirlerden medet umarak, konuyu Güvenlik Konseyine getirmiş ve bu kere zorunlu tedbirler a-

Av ve Avcılar

963 keklik, 23 tavşan, 1 talihsiz ağaçkakan ve 1 sersem karga...

Bu, Sovyet Başbakanı Aleksi Kosiginin, geçen hafta sona eren dokuz günlük Fransa gezisinde, Dışişleri Bakam Gromiko ve bazı fransız devlet adamlarıyla birlikte çıktığı avın kurban bilânçosudur. Kırk yılın askeri De Gaulle, hayatında hiç avlanmadığı için, avcıları uzaktan seyretmekle yetinmiştir.

Fakat, olaylara tarafsız bir gözle bakılınca, dokuz günlük gezinin en verimli yönünün bu av olduğu görülmektedir. Görüşmelerle geçen günlerin bilançosu, tarafların ağızlarından düşürmedikleri "gevşeme" ve "anlaşma" türkülerine rağmen, bu kadar kabarık değildir. Görüşmeler sonunda yayınlanan ortak bildiride, Almanya sorunundan silâhsızlanmaya, Vietnamdan Birleşmiş Milletlere kadar her konuda, ortaya yeni birşey konulmamıştır. Bu bildiri, General De Gaulle'ün geçtiğimiz Temmuz ayında Moskovaya yaptığı yolculuk sonunda yayınlanan bildiriye, şaşılacak ölçüde, benzemektedir.

Bildirinin dikkati en çok çeken yönü, Almanya sorununun burada adının bile geçmemesidir. Anlaşılan, Kosiginin Doğu Almanyanın tanınması için De Gaulle'e yaptığı baskılar para etmemiştir. Buna karşılık, Generalin, Sovyetler Birliğinin Fransadan daha çok mal satın alması için yaptığı çağrıları da Kosigin pek dinlememiştir. Sovyetler Birliğinin bu konuda en çok istediği, elindeki ham madde fazlasını Fransaya satmak, buna karşılık, Fransanın amacı da, şu sırada çok aleyhinde olan fransız - sovyet ödeme dengesini kendi lehine çevirebilmek için sovyet piyasasına daha çok tüketim malı sürmektir. Sovyetler, Uç değilse şimdilik, kapılarını fransız mallarına açmak niyetinde değildir.

Geriye kala kala, Moskova ile Paris arasına çekilecek kırmızı telefon hattı kalmaktadır. İş o noktaya gelince, görüşmeciler kolayca anlaşmaktadırlar. Fakat abı Ur de gelin, bunu. talihsiz ağaçkakan Be sersem kargaya sorun. Acaba onlar, bu kadar gürültü sonunda bir telefon uğruna kurban gittiklerine göre, kendilerini şehit mi sayıyorlar, gazi mi?

Yoksa?.. .

GEÇEN HAFTA DÜNYADA

NATO — Şu satırların yazıldığı sırada, Kuzey Atlantik Andlaşması Bakanlar Konseyi, bir karar organı olarak, onbeş üye ile yapacağı son toplantısına başlamak üzeredir. Bilindiği gibi, Andlaşma gereğince, çekirdekli strateji, kuvvet plânlaması ve akçalı sorunlar da dahil, Teşkilâtı ilgilendiren bütün önemli konular Konsey tarafından tartışılıp karara bağlanmaktadır. Oysa, Fransanın NATO'nun askeri örgütünden çekilmesinden sonra ortada bu konularla ilgilenen ondört devlet kalmıştır. Paristen alman haberlere göre, son defa onbeş devletin katılmasıyla yapılacak ve özellikle Fransanın askerî örgütten çekilmesiyle ilgili sorunların görüşüleceği toplantısından sonra Konsey, genellikle siyasal sorunların görüşüldüğü bir forum durumuna düşecek, şimdiye kadar borada tartışılan önemli -sorunlar ise. "Savunma Plânlama Komitesi" adıyla anılacak ondört üyeli yeni bir organ tarafından görüşülecektir. Bunun yanısıra, gene Paristen alınan haberlerden, Washington tarafından ortaya atılan "çok taraflı vurucu güç" tasarısının rafa kaldırılması üzerine hayal kırıklığına uğrayan Batı Almanyaya ortak çekirdekli politikanın çizilmesinde söz sahibi olmak imkânının verilmesi için bir nükleer plânlama komitesinin kurulması ve Fransa, Lüksemburg ve İzlanda dışındaki bütün üyelerin deneti atanda çalışacak bu komitede Birleşik Amerika, Batı Almanya, İngiltere ve İtalyaya devamlı bir yar ayrılması da, Konsey toplantısında alınacak kararlar arasındadır.

UZAK DOĞU - Portekiz sömürgeciliği, bundan dörtbuçuk yüzyıl önce Ümit Burnunu dönüp Hindistana, oradan da Çine ulaştığı saman, burada ilk ayak bastığı yar Makao bölgesi olmuştu. Makao o günden buyana Portekiz egemenliği altındadır. Fakat, tıpkı Afrikadaki Angola ve Mozambike olduğu gibi, Portekizliler Makaoya do sömürge adım vermemekte, buranın Portekizin bir eyaleti olduğunu ileri sürmektedirler. Kendisinden yalnızca 50 kilometre kadar uzakta bulunan Hongkongun batılılar için olduğu kadar Çin Halk Cumhuriyeti için de önemli bir ticaret merkezi olmasına karşılık, Makao sadece kumarhaneleri ve afyon kaçakçılığıyla ün salmıştır. Burnunun dibindeki bu fesat yuvasına Pekinin günün birinde el uzatmasını zaten herkes bekliyordu. Bu bakımdan, geçen hafta Makaoda çinliler tarafından çıkarılan karışıklıklar kimseyi şaşırtmamıştır. Bununla beraber, aynı akıbetin günün birinde Hongkongun başına da gelmesinden korkacak batılıların oradan da ayaklarım çekmelerini gerektireceğinden çekindiği için, Pekin, şimdilik Makaoya kartı kuvvet kullanmaktan dikkatle kaçınmaktadır.

ORTA DOĞU — Bir süredir, hemen hergün, Orta Doğudan yeni yeni anlaşmazlık haberleri gelmektedir. Ürdündeki karışıklıkların yatışmasından sonra, şimdi sıra Suriye ile Irak Petrol Kumpanyası arasındaki kuvvet denemesine gelmiştir. Bilindiği gibi, Irak petrollerini işleten ve ingiliz, amerikan ve fransız şirketlerinin katkılarıyla kurulmuş olan bu kumpanya, Kerkük ve Musul kesimlerinde çıkardığı ham petrolü, Suriye topraklarından geçen bir boru hattıyla, Suriyenin Banyas, Lübnanın da Trablus limanlarında Akdenize indirmektedir. Dış ödeme güçlükleri içinde olan Şam Hükümeti, bir süredir, Irak Petrol Şirketinin kendisine bu boru hattı için verdiği geçit Ücretini artırmak istiyordu. Bir yıldanberl sürüp giden görüşmelerde Şirket bu arttırmayı kabul etmeyince, Şam Hükümeti, geçen hafta hem borulara, hem de Şirketin Suriyedeki banka hesaplarına elkoymayı kararlaştırmıştır. Bu kararın yalnız petrol şirketini değil, Bağdatı da telâşlandırdığı anlaşılıyor.

BUNLAR DA OLDU

lınmasını istemiştir. Fakat bu tedbirlerin petrole uzatılmasına şiddetle karşıdır. Çünkü, eğer petrol de Rodezyaya satılması yasaklanan maddeler arasına girerse, bu yasağa nasıl olsa uymayacak olan Güney Afrika ile çatışmaya düşecektir. Oysa, yıllar önce İngiliz Devletler Topluluğundan ayrılmasına rağmen, Güney Afrika Birliği hâlâ İngilterenin en iyi müşterisidir. Ekonomisinin bu buhranlı döneminde bu müşteriyi kaçırmak Wilson'un hiç İşine gelmemektedir.

Eğer Rodezyaya zorunlu ekonomik tedbirler uygulanacak olursa, bundan en çok zarar göreceklerden biri de komşusu, küçük Zambiadır. Zambia, İan Smith Hükümetinin baş düşmanı olmakla beraber, hayatını sürdürebilmek için Rodezya ile ticaret yapmak zorundadır ve u< laşım yolları bakımından Rodezyaya muhtaçtır. Zambia için bu meselenin en kesin çözüm yolu, tan Smith ekibinin kuvvet yoluyla işbaşından uzaklaştırılmasıdır.

Wilson
Çözülemeyen kördüğüm

Aslında da, eğer İngiltere İan Smith'i yola getirmek konulunda samimiyse, bundan başka çare olmadığını kabul etmek zorundadır.

Tüli'den haberler

Sabiha Keynin defilesi

Ankarada defilelerin sonu gelmiyor. Geçtiğimiz haftanın ortasında da Sabiha Keynin Büyük Apartmanındaki salonlarda üçyüzü aşkın bir kalabalık toplanıp model seyretti.

Modelleri, herzamanki gibi, Ayten Gökçer, Deniz Adanalı ve Tülin Okan taşıyordu. Ayten Gökçer, yeni saç biçimiyle herzamankinden çok değişik görünüyordu. Uzun kâhkülleriyle tipi çok değişmişti Güzele ne yakışmaz ki... Ama, Ayten Gökçe» rin klâsik saç biçimini daha çok beğenenler var.

CHP Genel Başkanının eşi Mevhibe İnönü ile A.P.'li Dışişleri Bakanının eşi Firuzende Çağlayangil, bu defilede, hem öpüşerek selâmlaştılar ve hem de yanyana oturdular.

Sabiha Keyn, sefirelerin de çok tuttuğu bir terzi. Başta Amerikan sefiresi, birçok sefire, modelleri zevkle seyretti. Amerikan sefiresi Bayan Hart, yanındakilere, türk kadınlarının şıklığına hayran olduğunu söylüyordu. Son zamanlarda, bilhassa Alpayın klübüne gidenler arasında adı çok geçen mimar Şevki Vanlının eşi Ayşe Vanlı, defilenin göze çarpan kadınlarından biriydi. Hem güzelliği, hem de biraz genişliyen çizgileriyle...

Mankenliği meslek haline getirmek amacıyla bir de okul açan Tülin Okan, maşallah, kısa zamanda hayli yol almış. Sabiha Keynin bazı modellerini onun ilci öğrencisi taşıdı.

Zevk meselesi

Geçen hafta Dedeman Oteli salonlarında, Ankara İhtisas Hastananesinin Gönüllüler çayı vardı. Çay salonu ağzına kadar doluydu. Bu hastahanenin Gönüllüler Kolu doğrusu çok iyi çalışıyor. Çayları da güzel geçti. Misafirler, halk türküle-

Sabiha Keynin defilesinde gümüş bir gelinlik
Giyenler herhalde altındırlar

Ancelo Ankarada
Eğlence, eğlence içindir.

rinden küçük bir konser bile dinlediler. Fakat A.P.'li senatör Celâl Ertuğun eşi Bayan Ertuğ, bu konserden -nedense- hoşlanmadı. Türküler devam ederken, sert bir hareketle' yerinden kalktı ve kapıya doğru yürüdü. Niçin gittiğini soranlara ise, "Beyaz Park havasına dayanamıyacağını" söyledi. -"Beyaz Park", İstanbulun alaturka eğlence yerlerinden birinin adıdır-. Bu sayın senatör eşi, anlaşılan, Dedeman Otelinin Beyaz Saraya benzemesinden hoşlanmadı- Olabilir. Zevk meselesi. Yalnız, türkçemizde "Hatır için çiğ tavuk yenir" diye bir söz var. Celâl Ertuğun, şıklığıyla tanınmış eşi de alafrangadan, operadan daha çok hoşlanabilir, fakat bir hastahane yararına yapılan bir çayda zevklerini bu kadar sert, hattâ zarif olmayan bir hareketle belli etmesi, bir" politikacı eşine yakışmıyor.

Eğlence ile karışık

İstanbulun gece klüpleri, Ankarada şube açmağa devam ediyorlar. Bunlardan biri de, Yeşilköyün meşhur Ancelosu... Ancelo, Kent Otelin altındaki yerinde Ankaralılara eğlenceli saatler geçirtiyor. Geçen hafta Çarşamba akşamı Ancelo gene tıklım t iklimdi. AP'zede eski Genel Müdürlerden Selâhattin Babüroğlu ile Rahmi Tuncağılın birlikte oturdukları masa, bir sebeple, dikkati çekti: O gece, meyhane şarkıları arasında, ilk defa olarak, bu masada Harp Okulu Marşı söylendi. Babüroğlunun masasının hemen arkasında ise Bayındırlık Bakanı Ethem Erdinç oturmaktaydı ve onların masasının şarkısı ise "İçimde gene utun yılların özlemi vardı" idi.

Gökdelen şenleniyor

Kızılaydaki Gökdelen, geceleri gittikçe şenleniyor, Kısa boylu, sevimli bir delikanlı olan Luigi'nin sarkıları, geçtiğimiz hafta birçok Ankaralıyı Gökdeleni topladı. Luigi 'nin eşliğindeki Belçika orkestrası da eğlenceli" gösterileriyle, Ankaralılara güzel saatler yaşattı. Yalnız, Erkan Yolaçın esprileri biraz soğudu. "İnek" esprisini çok uzatıyor, bir; sinirlenince, dinleyicilerden gelen tepkiyi "kasımpaşalılık"la niteliyor, iki; orkestranın üyelerini kasaba benzetiyor, üç.

Gökdelende, Erkan Yolaç dışında, kulağı tırmalayan ban şeyler daha var : sihirli kemanların göbek havası çalması pek hoş kaçmıyor. Gerçi Ankaramızda göbek atmağa teşne kişiler gittikçe çoğalıyor ama, "göbek havasını meyhanelere bırakalım. Gökdeleni başka türlü şenlendirelim" diyenler haksız değil.

Tenkit bir yana, Gökdelenin akıbeti de bir merak konusu. Şimdilik,' geceler kalabalık oluyor. Ankaraya iş yürütmeye gelen İstanbullu, İzmirli işadamları soluğu burada alıyorlar. Ama, ya sonra? Memur şehri Ankarada astronomik fiyattaki eğlence yerlerinin devam etmesi o kaddar kolay olmıyacak.

Yılın nişanı

Fikret Otyam, Şinasi Nahit Berkere bir kız verdi, o da ona üç **kitap... İsmet Paşa ise Şinasi Nahit ile zarif nişanlısına, yüzükleri takmadan önce şu öğüdü verdi:**

"— Kavgayı ilk patlatan ve çok bağıran kazanır. Ona göre!,"

Geçen hafta, Gülağacında yapılan nişanın bilançosu, yukarıdaki şekilde özetlenebilir. Yalnız bu bilançoya bir de rekor eklemek gerek: Gülağacı büyüklüğündeki bir salonun istiap haddi nihayet 200 kişi olsun, nişanda bunun en az üç misli kalabalık vardı. Gülağacı o gün, orada bulunanlar için, konserve kutusu ile sauna arası bir şeydi. Merdivenden amerikan barın bulunduğu küçük bölüme gelinceye kadar en az on dakika geçiyordu.

Şimdi, "yılın nişanı" geride kaldı. Şinasi Nahit, Otyama söz verdiği Uç kitabın hazırlıklarına kendini **kaptırmış durumda- İlle de düğün yapacağım diyormuş. Arkadaşları** da şunu tavsiye ediyorlar: "Azizim, **düğünü Selim Sırrı salonunda yap. girişi** de 10 liralık bilete bağla, iyi para kazanırsın.."

Alpayın gediklileri

Ankaranın sevilen şarkıcısı Alpay. her gece sabahlara kadar hayranlarının sevdiği şarkıları söylemekten hasta oldu, ama yatmağa fırsat bulamadı, Alpaya gidenler Alpaysız yapamadıkları için, hastalanmağa hakkı yok, Alpay geceleri de artık iyice tuttu. Ankarada adı çok duyulan iki kadın, Birsen Ögel ve Yaşar Bozkurt -namı diğer eski "Kim Novak"-, Alpayın klübünün gediklileri arasında. Pistin ilginç danslarını Birsen Ögel yapıyor, Yaşar Bozkurt da bir manken gibi, oturup etrafı seyrediyor. Tabiî, etraf da onu!..

Eğitir

Önemli bir konu

Eğitimci Orhan Çaplı, dinleyicilerini selâmladıktan sonra, kürsüde kendisine hazırlanan yere oturmadı ve dinleyicilerinin arasına yerleşerek :

"— Sohbet toplantıları, konferanslardan dâima çok daha verimli olur. Bu bakımdan, aranızda oturup sorularınıza cevap vermeyi yüksekten konuşmaya tercih ederim" diye söze başladı.

Olay, geride bıraktığımız hafta içinde, Ankara Kolejinin Orta Kısım konferans salonunda geçti. Havanın çok yağmurlu olmasına rağmen, salon erkenden dolmuştu. Anne ve babalar, çocuklarının cinsel eğitimi ile yakından ilgili görünüyorlardı. Çaplı, konuya bir hikâye ile girdi : Bir anne, bir süre önce kendisini ziyarete gelmiş, 14 ve 16 yaşlarındaki kızlarının son zamanlardaki hallerinden şikâyet etmişti. Gerçi çocukların, cinsel konuda herhangi bir uygunsuz davranışları yoktu ama, erkek bahsi geçince her ikisi de heyecandan âdeta titriyor, gayritabii hareketlerde bulunuyordu. Çaplı, o zaman, anneye, çocuklarıyla hiç, cinsel sorunlar üzerinde konuşup konuşmadığını sormuş ve annenin cevabı karşısında meselenin düğümünü çözmüştü : Anne, iki gençkızla bu konularda konuşulabileceğini tasavvur bile edemiyordu. Anlaşılan, birçokları için olduğu gibi, bu anne için de cinsel konular tabu konulardı. Oysa ki yetişmekte olan gençler için bu, çözümlenmesi gereken büyük bir sorundu ve aile yardım etmediği takdirde, çocuklar bu konularda, muhakkak surette, başkalarına başvurmak zorunda kalacaklardı.

Leyleğin getirdiği yavru

Şurası unutulmamalıdır ki, hiçbir gençkız, kendisini "leyleğin getirdiği yavru" olarak kabul edemez. Gençlere, küçük yaştan, bu konuda söylenecek yalanlar hem onların aileye karşı güvenini sarsar, hem de cinsel konulardaki meraklarını tahrik edip, onları tehlikelere sürükler. Cinsel konulan merak eden çocuklara, anne ve babaların, kendilerine soru yöneltildikçe doğru cevap vermeleri, hiçbir şey gizliyor görünmemeleri şarttır. Bunun için, anne ve babaların tabii ve gerektiği şekilde bilgili olmaları da elbette ki bir zorunluktur. Bazı anneler, bu konularda konuşmakta güçlük çekerler. O zaman yapılacak en doğru hareket, soruları atlatmak değil, kitaplardan yararlanmaktır. Her aile, kitaplığında, bu konuda yazılmış, çocuklara verilebilecek kitaplar bulundurmalı, ihtiyaç halinde çocuğun soruları bu kitaplardan -tercihen, anne ile beraber- okunularak cevaplandırmalıdır. Tabii en çok dikkat edilecek husus, kitabın gerçekten iyi seçilmiş olmasıdır.

Çocukların cinsel konulan gayritabii bir şekilde işlememelerinin en iyi yolu da, kıs ve erkek çocuklar arasında normal bir akadaşlığın kurulabilmesidir. Örneğin, Ankara Kolejinde, karışık öğretim yapılmadığı sıralarda, erkek çocuklar, kızları akşamları kapı önünde beklemekteydiler. Şimdi tabii bir arkadaşlık kurulmuş, erkekler, gerektiği zaman, kız arkadaşlarını koruma görevini kendiliklerinden üzerlerine almışlardır. İşte kız ve erkek çocukları aşırı hareketlerden en iyi bir şekilde koruyacak olan şey, bu arkadaşlıktır.

Dertlerin başı: cinsel sorunlar!

Orhan Çaplı, bundan sonra, bir katille, bir genel kadınla, tecavüze yeltenip hapse mahkûm olan bir erkekle yaptıgı konuşmaları anlattı. Bütün bu insanlar, küçük yaştan cinsel sorunlarını çözümleyemeyen kimselerdi. Oysa, çocukken görecekleri iyi bir cinsel eğitim, bunları kurtarabilirdi. Örneğin, bülûğ çağında her çocuk, kendi cinsine karşı ilgi duyar. Bunun tabii bir şekilde karşı cinse dönerek kaybolması da, kendi cinsi üzerindi tespit olunarak, anormal hislere doğru akması da mümkündür, Bu bakımdan iyi bir eğitimin rolü elbette ki çok önemlidir.

Çaplıya göre, gene en önemli bir faktör, ailede dirlik düzenliktir. Geçimsiz, kavgacı karı-kocaların çocukları, her zaman, her, tehlikeye karşı açıktadırlar. Cinsel tehlike de bunlardan ancak bir tanesidir. Mutlu bir ailede herhangi bir konuda problemli çocuk çok nadiren görülebilir. Hatta yok gibidir. Buna karşılık. bütün problemli çocukların aileleri, geçimsizliklere sahne olan ailelerdir. Şu halde, çocukların eğitiminde ailenin kendi kendisine çekidüzen vermesi ve kendisini bu eğitimin kapsamında kabul etmesi, başarının ilk yoludur.

Moda

Sümerbank kumaşı

Geride bıraktığımız hafta içinde, Olgunlaşma Enstitüsünün okulda ve Ankara Palas salonlarında üstüste düzenlediği defileler, bütün kıyafetlerin Sümerbank kumaşından yapılması gibi sürprizli bir özellik taşıyordu ve Ankaralı hanımları bu

(AKİS: 452)

Eski hamam, eski tas..

Bir yandan soğuklar bastırdı, bir yandan zam haberleri. 1967 kalkınma programında 2 milyar 219 milyon liralık bir açığın bulunduğu ve zamların bu açığı karşılamak üzere bir zorunluk olduğu yetkililer tarafından açıklanmıştır. Kalkınma plânının gerçekleşebilmesi için milletçe fedakârlıkta bulunmak durumunda olduğumuzu elbette ki biliyoruz. Zaten, Türkiye gibi ekonomik yönden gelişimini yapamamış bir memlekette kalkınmanın başarın elbette ki, ancak, halkın bu harekete katılmasıyla mümkün olacaktır. Ne var ki bugün beklenen zamlar, kalkınmanın öngördüğü reformlar yapılmadığı için, gene bozuk düzenin bir devamı mahiyetindedir ve sıkıntıdaki halkın daha fazla sıkıntı çekmesinden başka hiçbir işe yaramıyacak, geçici bir tedbir olarak kalacaktır. Bir toplumda, vasıtalı vergilerden en fazla zarar gören kimseler her zaman dar gelirliler olmuştur. İşleri tıkırında giden, tezgâhını kurmuş bir vatandaş, sigaraya, çaya, elektriğe veya kömüre gelecek zammın ağırlığını hiçbir şekilde duymaz, sorsanız bilmez. Oysa ki tezgâhım, çoluk çocuğunu kuşaklar boyunca rahat ettirecek, yazlıklarını kışlıklarını, hanlarım hamamlarını, çalışmadan yaşamalarım teminat altına alacak şekilde kurmuş bir vatandaş, 10 yıllık kalkınma plânının öngördüğü bir vergileme sistemine tâbi tutulsaydı, çok kazanandan çok, az kazanandan az vergi alma ilkesi bugüne kadar uygulanabilseydi, bugün halk, omuzlarında yeniden bir "ayarlama" politikasının yükünü duymaz, memleket kalkınmasında gerekli fedakârlığı daha çok, bu memleketin nimetlerinden en fazla yararlananlar yaparlardı. Hal böyle iken, bugünkü iktidar yalnızca gerekli hamleleri yapamamakla kalmamakta, koalisyon hükümetleri zamanında alınmış isabetli kararları, atılmış adımları da engelliyerek, -meselâ, servet beyannamesi ve vergi açıklaması gibi kontrol sistemlerini kaldırarak-, çok kazananın ölçüsüz kazanmasını sağlama yoluna gitmekte, bunun için, seçim kazandığı günden bu yana çaba sarfetmektedir. İşin en acı yanı da, halkın, bu derece kendi aleyhine, ters bir politika karşısında gereken tepkiyi gösterememesidir. AP'nin, bu olumsuz ekonomik politika ve zihniyet sayesinde, yakın zamanda, ne kadar tekzip yoluna giderse gitsin, birçok yeni ihtiyaç maddesine zam yapma zorunda kalacağı gayet açıktır.

Şimdi, bu durum karşısında, "bırakın yapsınlar da halk anlasın" diyenler vardır. Bu düşünüşün yararlı Ur sonuç vermediğini 1950-60 dönemi arasında gördük. Çünkü, her geçici tedbiri bir yenisi izlemekte ve büyük halk kitleleri uyuşturula uyuşturula, günü kurtarma politikası dış yardımlarla idare edilip gidilmektedir. Tâ ki, memleket ekonomisi enflâsyonun pençesine düşünceye kadar... O zaman da, enflâsyondan yararlanan gruplar, gene uzun bir süre, halkı kandırma cambazlığım gösterebilmektedirler. Şu halde, AP'nin hatalarını geliştirmesini beklemek türk aydım için gerçekten makbul bir yol sayılmamalıdır. Zaten bir toplumda aydının görevi, hataların tahammül edilmez hale gelmesini beklemek değil, bunları gelişmeden düzeltmeye çalışmak, bu yoldan iktidara da yardımcı olmaktır. Türkiyenin ekonomik özellikleri, ekonomik şartları için bugüne kadar hazırlanmış pek çok yerli ve yabancı rapor mevcuttur. Bir toprak reformu, bir vergi reformu, halkın kalkınmaya katılabilmesini sağlıyacak olan köklü bir eğitim reformu gerçekleştirilmedikçe, yeraltı ve yerüstü kaynaklarından yararlanamadıkça, gelirin büyük kısmı mutlu azınlığın elinde bırakılıp, bunlar en zararlı yatırımlara teşvik edildikçe, Türkiyede ortaçağ devrini yaşıyan vatandaşın, oy kullanma hakkına rağmen, açlıktan ve çıplaklıktan, habersizlikten kurtulması mümkün değildir. Eğer bugün İşlerimiz iyi gitmiyorsa, okumuşlar dahil, Türkiyede pek çok kişinin bu gerçekleri yeteri kadar bilmemesinden ve bunları anlatamamasından ileri yelmektedir. Köklü bir vergi reformunun Türkiyeye neler Bağlıyacağını bilen bir halk, vasıtalı vergi sistemini yalnızca bir külfet olarak değil, aynı zamanda, beceriksiz ve olumsuz bir politikanın belirtisi olarak kabul eder ve politika cambazları işte o zaman, bilinçli tepkilerle karşılaşabilirler. Yoksa bugün, zam ve ikramiye bir araya getirilir, yarın buna prim, çift maaş vesaire gibi çekici tedbirler eklenir ve Türkiye, hiç farkına varılmadan, 1950-60 döneminin karaborsacı, kuyrukçu, "nurlu ufuklar"-lı ve "eşsiz kalkmma"lı devrine giriverir.

Jale CANDAN

yönden de, bir kere daha, gerçekten hayran bıraktı.

Vitrinlerde, fiyat bakımından yanına yanaşılamıyan kumaşlar yerine, aynı nefasette ve çok daha makul fiyatlı Sümerbank yünlüleri, üstelik de Olgunlaştırma Enstitüsünün eline düşünce, sonuç, cidden parlak olmuştu. Zarif mankenlerin takdim ettikleri çok şık elbise-manto, etek-manto takımları, mevsimin ihtiyacına en iyi şekilde cevap verebilme yönünden de ilginçti. Eteğe doğru evaze olarak biçilmiş, kolları aynı şekilde kapağa doğru evaze, fantezi bir bayaz manto da, gene Sümerbank kumaşlarıyla yapılmış şanel tayyörler, erkek kumaşlarından yapılmış, önü işli döpiyes ve elbiseler gibi şık ve çekiciydi. Mantolar genel olarak vücuda bitişik olmamakla beraber, vücuda yakındı ve düğmeliler, kemerliler, spor dikişliler çoktu. Tayyör ceketleri ise genel olarak uzundu, spor ve fantezi aynı zamanda kullanılmıştı.

Defilenin göz alan renkleri, yılın modası mor, eflâtun ve acı sarı idi.

Piyes gördüm

Ankara

AST dört yaşında

Geçtiğimiz hafta içinde Ankara Sanat Tiyatrosu -AST- kuruluşunun dördüncü yılını kutladı. Bu Vesileyle düzenlenen basın toplantısında, dört yıllık çalışmaların bir özeti yapıldı. AST kurucularından olan ve sanat işlerini yöneten Asaf Çiyiltepe de topluluğun güttüğü amaç, girişilen kolektif çabanın sonuçları, karşılaşılan güçlükler, lehte ve aleyhteki düşünceler konusunda açıklamalarda bulundu, yöneltilen soruları cevaplandırdı.

Bilindiği gibi, AST, fikir ve sanat değeri olan toplumcu oyunları sahnesine çıkarmağa, aydın seyirciye günümüzün önemli sorunları üzerinde fikir sahibi olmak imkânını vermeğe, böylelikle eğitici bir görevi yerine getirmeğe çalışmaktadır. Bu nitelikleriyle AST'nu ilerici bir tiyatro olarak kabul edenlerin yanısıra, aksi kanaatle olanlar da vardır. Dört yıllık repertuvarda yer almış olan ünlü oyunları dikkate alınca böyle düşünenleri büsbütün haksız bulmak kolay değilse de, bu eserlerin yurdumuzda ilk defa AST sahnesinde ramp ışığına çıkabildiği, ayrıca önemli yerli oyunların aynı repertuvarın başarıları arasında yer aldığı hatırlanınca, aksi kanaatte olanlara da hak vermek gerekmektedir.

Gerçek şudur ki, AST, kendi yetenekleri içinde, bilinçli bir sanat çalışmasını âhenkli Ur şekilde bugüne kadar yürütebilmiş ve seyircisinden geniş bir ilgi görmüştür. 1962-63 mevsimi başında İstanbulda Arena Tiyatrosunda başlıyan, 1963-64 mevsimindenberi de Ankarada devam eden bu çalışmaların rakamlarla ifadesi de bunu göstermektedir: 1963-64 mevsiminde 248 temsilde 33 bin 168 seyirci çekebilen topluluk, 1965-66 mevsiminde temsil sayısını 405'e, seyirci sayısını da 110 bin 922'ye çıkarabilmiştir.

AST yöneticileri dördüncü yılı kutlarlarken, bir yıldanberi "Bir Delinin Hâtıra Defteri"ni afişte tutan ve bu eserle geçen yılın "En iyi oyuncu" ödülünü kazanan Genco Erkala ve bu oyunda kendisine sahne gerisinden yardımcılık eden asistan, sahne teknisyeni ve ışık uzmanlarına birer armağan vermişlerdir.

Oyun: "Medea"; manzum tragedya, 2 bölüm
Yazan: Munis Faik Ozansoy.
Müzik: Nevit Kodallı.
Tiyatro; Devlet Tiyatrosu (Oda Tiyatrosu).
Sahneye koyan: Raik Alnıaçık.
Dekor: Tarık Levendoğlu.
Kostüm: Erkan Kırtunç.
Işık: Kenan Dinçman - İhsan Narmanlı.
Konu: Yunan mitologyasının Sophokles'ten sonra Euripides'i, çağımızda da Anouilh'u etkilemiş olan antik bir konusunu şair Munis Faik Ozansoy yeniden işlemiş. Sahne dilini zorlamıyan, akıcı bir nazımla Kolkidia kralının büyücü kızı Medea'nın, Korinthos kralının kızıyla evlenmeğe kalkan kocası Jason'dan öcalmak için, ondan olan iki çocuğunu kendi elleriyle boğan kıskanç Medea'nın dramını yeniden dile getiriyor. Bunu yaparken de konuyu -ve kişiyi- daha çok Euripides'in insancı görüşüne uygun bir açıdan ele alarak, karşımıza trajik bir "kahraman" değil, onuru yaralanmış bir "kadın" çıkarıyor, Onur yarasının bir kadına neler yaptırabileceğini hatırlatarak, Medea'nın akıl almıyacak çılgınlıklarına bir duygu mantığı kazandırmak istiyor.
Oynayanlar: Gülsen Alnıaçık (Medea), Meliha Ars (Dadı), Mustafa Yalçın (Haberci), Zafer Ergin (Jason), Coşkun Kara (Kreon), Arşen Göze (Koro).
Beğendiğim: Selâhattin Batunun "lphygenia" ve "Güzel Helena"-sından sonra Munis Faik Ozansoyun da sahne edebiyatımıza, çağdaş türk nazmının antik temaları işleyecek güçte olduğunu gösteren yeni ve şiir yönü başarılı bir örnek kazandırmış olması, Yapısı bakımından statik, aksiyondan çok söze -ve şiire- dayanan böyle bir esere ilgi çekici bir ifade vermeyi başaran Raik Alnıaçığın çok ölçülü sahne düzeni. Eserin havasına çok şey kazandıran Nevit Kodallının müziği ile Tank Levendoğlunun dekoru ve Kenan Dinçmanla İhsan Narmanlının usta ışıkları. Gülsen Alnıaçığın, Medea'nın yaralanmış "kadınlık" gururunu ve "aşk"la "nefret" arasındaki yakın ilişkiyi duyuran oyunu.
Beğenemediğim: Şairin bu eski temayı yeniden işlerken, çağımızın duygu ve düşünce ortamına değinecek bir paralel çizmekten kaçınmış olması. Jason ve Kreon gibi önemli kişileri dramatik bir "tension" içinde hareket ettirmemesi, bu yüzden Medea'yı, dramım tek başına yaşamak ve yaşatmak sorunda bırakması.

Sonuç: Herşeye rağmen görülmesi gereken bir oyun, seviyeli bir sanat -ve siir- çabası.

Naciye FEVZİ

Oda Tiyatrosunda "Medea"
Bir onur yarasının dramı

Festivaller

"Vietnam" festivali

Leipzig'de her yıl tekrarlanan "Uluslararası Belge Filmleri ve Kısa Filmler Haftası" bu yıl dokuz yaşına bastı. Festivale her yıl olduğu gibi bu sefer de dünyanın dört bucağından uzunlu kısalı filmler gönderildi. Fakat dokuz yıllık tarihinde hiç bir "hafta", böylesine aynı konu üzerinde birleşen filmler çokluğuyla karşılaşmamıştı. Filmlerden en azından bir düzinesi, "Amerikanın Vietnama saldırısı"nı ele almaktaydı. Böylelikle, 1966 Leipzig Festivali bir "Vietnam Festivali" kılığına bürünmüştü. Ancak, belgefilmlere ayrılan bir festivalde bu sonuç çok tabiî sayılmalıdır.

13 ülkeden seçilmiş 15 kişilik uluslararası bir jüri önünde yarışan filmler arasında Vietnam konusundan sonra en ilgi çekici yön, Afrika, Asya ve Lâtin Amerikanın "genç sinema"sına geniş bir yer verilmiş olmasıydı. Festivalin bu bölümü, yarışmaya katılan ve yarışma - dışı gösterilen filmlerle Senegalin Usman Sembenesinden Fasın Abdülâziz Ramdanîsine, Suriyenin Kemal Ağasına, Bolivyanın Alfredo Calvimontes'ine, Şilinin Alvano Coracerich'ine... kadar uzanıyordu. Film -gösterilerinin yanısıra, sinema tarihçileri Celâl Eş-Şerkavî, Salâh İzzettin ve Georges Sadoul'un ortaklaşa hazırladıkları "Film im Afbruch" adlı inceleme, Arap, Afrika ve Lâtin Amerika ülkelerindeki genç sinemaların gelişmesini aydınlatmaktaydı.

1966 Leipzig Festivalinin en önemli gösterilerinden biri de "Uluslararası Film Arşivleri Federasyonu'nun da yardımıyla düzenlenen fransız belge - filmciliği programı oldu. Bu programda fransız belge sinemasının 1920'den 1958'e kadarki gelişmesini yansıtan bellibaşlı filmler yer 'almaktaydı. Bu programın en büyük sürprizi, sinemanın sayılı ustalarından Luis Bunuel'in 1937'de çevirdiği "Espagne 37" -"İspanya 1937"- filminin yeniden ortaya çıkışıydı.

Kartacada türkler

Uluslararası Film Yapımcıları Federasyonunun resmi listesinde sayısı hergün kabaran uluslararası festivallerin arasına en son katılan, Tunusun, düzenlediği "Kartaca Sinema Günü"dür. Önce yalnız Akdeniz ülkeleri için düşünülen festivalin çerçevesi daha sonra genişletilmiş, adı "Akdeniz Film Festivali"nden "Kartaca Sinema Günü"ne çevrilen festivale istiyen bütün ülkelerin katılmaları sağlanmıştır. Nitekim 4 Aralıkta başlıyan ve geçen Pazar günü sona eren ilk festivale, Türkiye de dahil olmak üzere, 29 ülke -Birleşik Amerika, Fransa, İngiltere, Sovyetler Birliği, Bulgaristan, Kanada, Finlandiya, Gine, Senegal, Libya, Cezayir, Fas, Kongo-Kinşasa, Fildişi Kıyısı, Yunanistan, Macaristan, İtalya, Kuveyt, Pakistan, Lübnan, Hollanda, Polonya, Doğu Almanya, Batı Almanya, İsviçre, Çekoslovakya, Yugoslavya, Tunus- katılmıştır. 29 ülkeden gönderilen •ikisi yarışma dışı- 19 uzun ve 20 kısa film. Tunusun en modern üç sinemasında, bir hafta boyunca, uluslararası bir jüriye gösterilmiştir. Aralarında, Türkiyeden sinema eleştirmeni Semih Tuğrulun da bulunduğu jüri, adım Kartaca Tanrıçası "Tanit"ten alan Altın Madalyayı Senegalli yönetmen Sembene Usmanın "La noire de..." adlı filmine vermiştir. İkinci Ödülü bir Çek filmi kazanmıştır.

Atlatılan tehlike

Tunus Kültür Bakanlığının Türküyeyi ve türkleri iyi tanıyan Film taleri Müdürü Tahir Şeria, memleketinin bu İlk uluslararası festivalin de Türkiyenin de temsil edilmesi için özellikle çalışmış, nitekim bunun sonunda bir tehlike atlatılmakla birlikte, Türkiyenin festivalde bugün için en iyi şekilde temsil edilmesi sağlanmıştır. Atlatılan tehlike, Türkiye Prodüktörler Cemiyetindeki rolü bakımından her festival davetiyesinin "üzerine oturarak" son yıllarda Antalyadan Moskovaya kadar "festival gülü" haline gelen bir yapımcı •yönetmenin Kartacaya da kendi filmleri olan "Hazreti Ömerin Adaleti" ve "Çanakkale arslanları"nı göndermeğe kalkışması olmuştur. Allahtan ki bu iki film elemeye bile girememiş, bir başka aday olan "Bozuk düzen" de ilk elemeyi atlayamamıştır. Bunun üzerine festivale, Metin Erksanın "Yılanların öcü" ile en son filmi olan "Sevmek zamanı" gönderilmiştir.

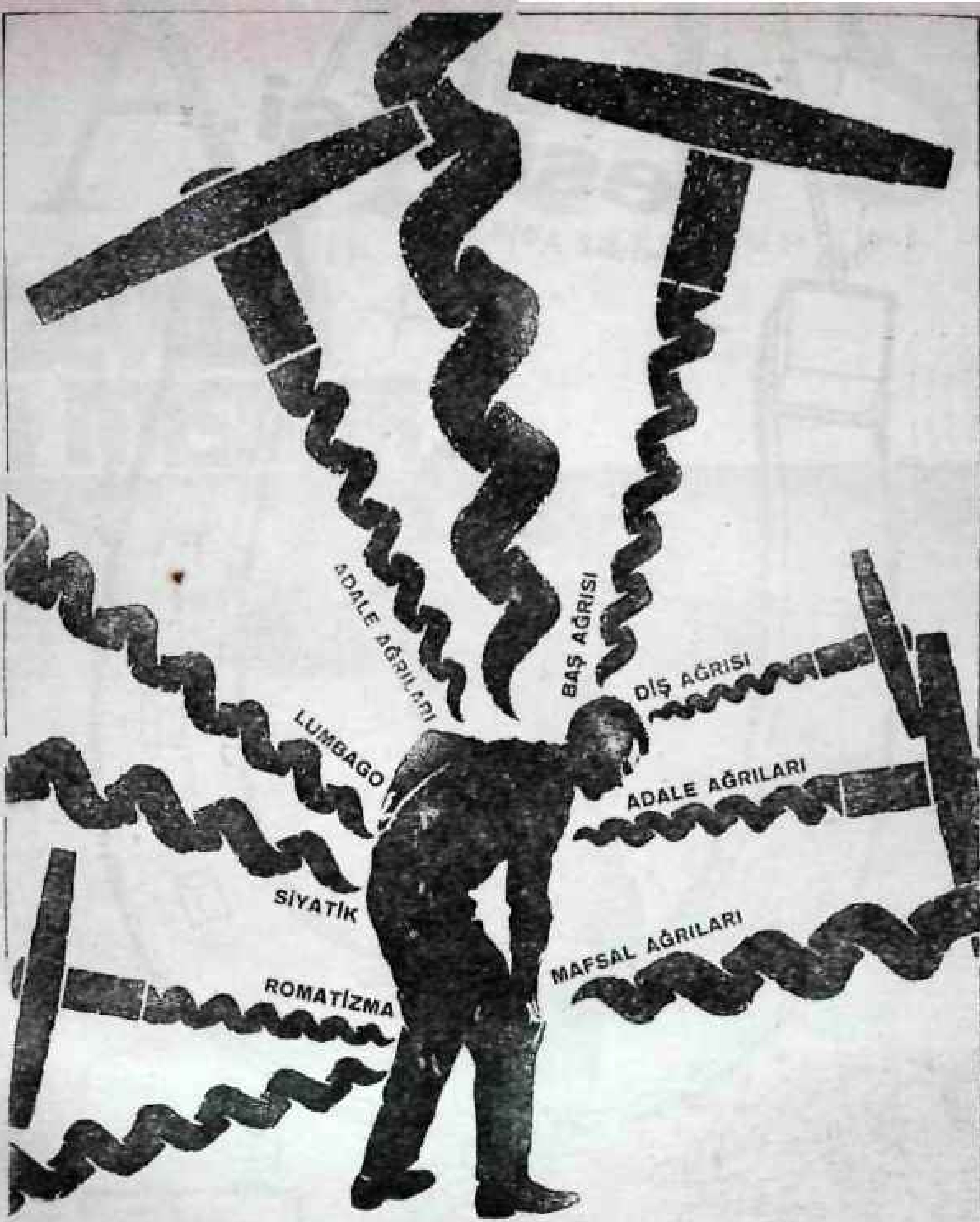
Ev sahibinin üzüntüsü

"Kartaca Film Günü"nü düzenlerken bir hayli ter döken Tahir Şerianın en büyük üzüntüsü, ev sahibi durumunda olan kendi ülkesinin uzun filmler yarışmasına katılamamasıdır. Tunus, baştan sona kadar Tunusta tunuslular tarafından çevrilmekte olan "L' aube - Şafak" filmini festival tarihine kadar yetiştireceğini ummaktaydı, fakat bu umut gerçekleşmemiş, Tunus da kısa filmler yarışmasına katılmakla yetinmek sorunda kalmıştır.

Birleşik Amerikanın "The Russians Are Coming - Ruslar geliyor" komedisinin yarışma dışı gösterilmesiyle başlayıp, Roger Vadim'in "La Curée - Yağma"sının yine yarışma dışı gösterilmesiyle sona eren Tunusun bu ilk uluslararası film festivali çetin bir sınavı başarıyla atlatmış sayılabilir.

"Yılanların öcü"nden bir sahne
Kartaca yollarında

ADALE AĞRILARI
BAŞ AĞRISI
DİŞ AĞRISI
LUMBAGO
ADALE AĞRILARI
SİYATİK
MAFSAL AĞRILARI
ROMATİZMA

Servet Keşidesi'nde

TALİHİNİZ AÇIK OLSUN...

Türkiye İş Bankasının "Servet Keşidesi"
size, servet... refah ve saadet vaat ediyor.
Tasarruflarınızı yıl sonuna kadar
Türkiye İş Bankasına yatırarak
SERVET KEŞİDESİNE MUTLAKA KATILINIZ.

1 ÇEKİLİŞTE

50 APARTMAN
DAİRESİ
100.000 TL.
10.000 TL.
5.000 TL.
1.000 TL.

TÜRKİYE İŞ BANKASI

(Yeni Ajans: 9297) — 444